

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANABİLİM DALI

ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATINDA KÜLT SEMBOL
KAVRAMI: ELMA

Hacer AĞSU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Rıza Tan Buğra ÖZER

Çankırı – 2023

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANABİLİM DALI

ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATINDA KÜLT SEMBOL
KAVRAMI: ELMA

Hacer AĞSU
ORCID: 0000-0002-4686-2357

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Rıza Tan Buğra ÖZER

Program: Sanat ve Tasarım

Çankırı – 2023

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	vi
TEZ ONAY VE KABUL.....	vii
ÖNSÖZ.....	viii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT.....	x
KISALTMALAR.....	xi
ŞEKİLLER TABLOSU.....	xii
1. GİRİŞ.....	16
2. SEMBOL (SİMGE).....	18
2.1. Kültür – Sembol İlişkisi.....	22
2.2. Kült Semboller ve Bir Sembol Olarak Elma.....	25
3. SEMBOLİZM ETKİSİNDE PLASTİK SANATLARDA ELMA FİĞÜRÜ	37
3.2. Çağdaş Seramik Sanatında Bir Sembol Olarak Elma Figürü.....	50
4. KİŞİSEL UYGULAMALAR.....	58
5. SONUÇ.....	69
KAYNAKÇA.....	70

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırladığım *Çağdaş Seramik Sanatında Kült Sembol Kavramı: Elma* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe özenle uyduğumu, tez içerisindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu, doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntı için kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu; ayrıca, yazılı izin alınmış olması dışında tezde herhangi birisine ait kişisel veri bulunmadığını, tezin bizzat teslim ettiğim basılı veya elektronik kopyasında bulunan bana ait kişisel verilerin tezde yer alması için izin verdiğimi ve telif hakkı başkasına ait olan yazılı, görsel, işitsel veya başka biçimdeki herhangi bir malzemenin ancak bilimsel etik ilkeleri çerçevesinde ve/veya gerekli izinler alınarak tezde kullanıldığını beyan ederim.

/ 10 / 2023

İmza

Hacer AĞSU

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Hacer AĞSU tarafından hazırlanan *Çağdaş Seramik Sanatında Kült Sembol Kavramı: Elma* başlıklı bu çalışma, 22/09/2023 tarihinde yapılan Tez Savunma Sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Rıza Tan Buğra ÖZER İmza:

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Eser ŞENSILAY SARIKAYA İmza:

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Hasan Numan SUÇAĞLAR İmza:

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../ 2023 tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ersoy YILMAZ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışmada *Çağdaş Seramik Sanatında Kült Sembol Kavramı: Elma* konusu ele alınmıştır. Mitolojik ve dini anlatılarda karşımıza çıkan bir kült olarak elma sembolü toplumların iletişim dilini ve kültürünü geliştirdiği gibi, sanatsal tasvirlerini de çok katmanlı hale getirmektedir. Bu kapsamda sembollerin tarihsel süreci, kültürle olan ilişkisi, sembolik bağlamda elmanın mitolojik öykülerde ve sanatsal tasvirlerde ve özellikle çağdaş seramik sanatında nasıl ele alındığı incelenmiş ve kişisel uygulamalar gerçekleştirilmiştir.

Tez çalışması sürecinde sahip olduğu bilgi birikiminden ve deneyimlerinden yararlandığım, tavsiyeleri ile yol göstericim olan kıymetli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Rıza Tan Buğra ÖZER'e, önerileri, ilgileri, eleştiri ve manevi destekleri için Dr. Öğr. Üyesi Eser ŞENSILAY SARIKAYA ve Dr. Öğr. Üyesi Hasan Numan SUÇAĞLAR'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Hacer AĞSU

ÖZET

Tezin Başlığı	: Çağdaş Seramik Sanatında Kült Sembol Kavramı: Elma
Tezin Yazarı	: Hacer AĞSU.
Danışman	: Dr. Öğr. Üyesi Rıza Tan Buğra ÖZER.
Anabilim Dalı	: Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı.
Tezin Türü	: Yüksek Lisans

İnsan, tarihin hemen her döneminde sembollerden yararlanmıştır. Doğrudan veya açık bir şekilde ifade edemediği şeyler için kainattaki ya da tabiattaki unsurları sembolleştirerek kullanmakta çözümü bulmuş ve zaman içinde bu simgeler kültleşmiştir. En eski kült semboller arasında yer alan elma figürü de mitoslardan inanç sistemlerine, kültürden sanata hayatın bütün alanlarında sözlü, yazılı ve görsel biçimlerinde kullanılmış ve kullanılmaktadır. Zamanla ortaya çıkan sanat olgusu da sıklıkla bu sembollerden yararlanmıştır. Elma figürü de sembolize ettiği anlamlar ile sanat pratiklerinin en önemli öğelerinden birini oluşturmaktadır.

Bu bağlamdan yola çıkılarak tez kapsamında birinci ve ikinci bölümlerde sembol kavramı, işlevi, sembolün kültürle olan ilişkisi, kült sembol kavramı ve kült bir sembol olan elma figürünün mitolojik ve dini öykülerde nasıl ele alındığı araştırılmıştır. Tezin üçüncü bölümünde geçmişten günümüze plastik sanatlarda ve spesifik olarak çağdaş seramik sanatında elma figürüne çalışmalarında yer vermiş sanatçılar ve eserleri incelenmiştir. Dördüncü bölümde ise kişisel uygulamalara yer verilmiştir.

Anahtar Kelime: Sembol, Kült, Elma, Seramik, Figür

ABSTRACT

Thesis Title : The Concept Of Cult Symbol In Contemporary Ceramic Art:

Apple

Author of the Thesis : Hacer AĞSU.

Supervisor : Dr. Öğr. Üyesi Rıza Tan Buğra ÖZER.

Department : Art and Design Department.

Type of Thesis : Master's

Human has made use of symbols in almost every period of history. For things that they could not express directly or clearly, found a solution by symbolizing and using elements in the universe or nature, and over time these symbols have become cultured. The apple figure, which is among the oldest cult symbols, has also been used and used in oral, written and visual forms in all areas of life from myth Decrees to belief systems, culture to art. The phenomenon of art that has emerged over time has also often made use of these symbols. The apple figure also constitutes one of the most important elements of art practices with the meanings it symbolizes.

Based on this context, the concept of a symbol, its function, the relationship of a symbol to culture, the concept of a cult symbol and how the apple figure, which is a cult symbol, is treated in mythological and religious stories were investigated in the first and second chapters of the thesis. In the third part of the thesis, the artists who have included the apple figure in their works from the past to the present in plastic arts and specifically in contemporary ceramic art and their works are examined. In the fourth section, personal applications are included.

Keywords: Symbol, Cult, Apple, Ceramic, Figure

KISALTMALAR

M.Ö. Milattan önce

t.y. Tarih yok

vs. Vesaire

vb. Ve benzeri

yy. Yüzyıl.

LGBTQ Lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel veya queer

TDK Türk dil kurumu

Cm Santimetre

Hz. Hazreti

RESİM LİSTESİ

Resim No:	Sayfa
Resim 2.2.1. <i>Âdem ve Havva</i> , Kutsal Kalp Bazilikası, Paray-le-Monial, Vitray pencere, 11.yy. Fransa (Gettyimages, t.y.)	28
Resim 2.2.2. <i>Âdem İle Havva'nın Cennetten Kovulması</i> , Kalender Paşa, minyatür, 1703 (Demir, 2020, s. 116)	28
Resim 3.1. Lucas Cranach The Elder, <i>Elma Ağacının Altındaki Bakire ve Çocuk</i> , 1520. Yağlı boya (Meisterdrucke, t.y.)	38
Resim 3.2. Lucas Cranach, <i>Âdem ve Havva</i> , 1526. The Courtauld, Londra (The Courtauld, t.y.)	39
Resim 3.3. Edward Burne Jones, <i>Garden Of The Hesperides</i> , 1869. Tuval üzerine yağlı boya (Jones,2011)	39
Resim 3.4. Anna Lea Merritt, <i>Havva Pişmanlığın Üstesinden Geldi</i> , 1885 (Hamer, 2017)	40
Resim 3.5. James Doyle Penrose, <i>İdun ve Elmalar</i> , 68 x 43 cm, 1890 (Meisterdrucke, t.y.)	41
Resim 3.6. Rene Magritte, <i>İnsanoğlu</i> , 1964. Yağlı boya, 116 x 89 cm (Moralı, 2020)	41
Resim 3.7. Teresa Fasolino, <i>Adam ve Eve</i> (Teresa M Fasolino, t.y.)	42
Resim 3.8. Jeff Faust, <i>Şairin Saati</i> , akrilik boya, Tuval ölçüsü 60x48 cm (Jeff Faust Art, t.y.)	43
Resim 3.9. Alex Callaway, <i>Vanitas Ecologica</i> , Yağlı boya, Y. 38 cm x G. 46 cm (The Doorway Gallery, t.y.-a)	44
Resim 3.10. Alex Callaway, <i>Tuğla Üzerinde Elma</i> , 2019. Yağlı boya, Y. 21 cm x G. 21 cm (The Doorway Gallery, t.y.-b)	44
Resim 3.11. Tatsuya Tanaka, <i>Kırmızı Halı</i> , Minyatür, 2015 (Woo, 2015)	45
Resim 3.12. <i>Üç Güzeller</i> , 4. Yy. Roma dönemi mozaik, Mersin (Arsız Sanat, 2017)	45
Resim 3.13. Hasan Vecih Bereketoğlu, <i>Elmalar</i> , Mukavva üzeri yağlıboya, 27 x 35 cm. (Hasan Vecih Bereketoğlu 1895-1971, t.y.)	46

Resim 3.14. Elmalı Kilisesi, 11. Yüzyıl. Nevşehir (Türkiye Kültür Portalı, 2013)	46
Resim 3.15. <i>Herkül ve Atlas</i> , Kabartma, MÖ. 460-470, Olympia Arkeoloji Müzesinde sergilenmektedir (Cartwright, 2012)	47
Resim 3.16. Notre Dame Katedral, <i>Eve ve Adam</i> , Meryem ana portalının altında, yasak meyveyi sunmakta, Batı cephesi, Paris (Wjarek, 2014)	47
Resim 3.17. Luciana Rondolini, <i>Tiffany</i> , 2011 (Rondolini, 2011)	48
Resim 3.18. Jeon Yong Hwan, <i>Elma Heykeli</i> , 2017. Alüminyum esaslı boya. 30 x 35 x 93 cm (Kim, 2022)	49
Resim 3.19. Yosuke Amemiya, <i>Eriyen Elmalar</i> , 2020 (Ebert, 2022)	50
Resim 3.1.1. Kate Macdowell, <i>İsyen Meyvesi: Elma</i> , 2017. Elle şekillendirme, Porselen, 4 ½"x4 ½"x2" (Macdowell, t.y.-a)	51
Resim 3.1.2. Kate Macdowell, <i>Garip Meyve</i> , 2013. Elle şekillendirme, Porselen, Koni 6 sır, 3x3x3 (Macdowell, t.y.-b)	52
Resim 3.1.3. Susan Clusener, <i>Yarım Elma</i> , 2009. En 50 cm. Demos Galerisi'nde Susan Clusener sergisi (Mossaed, 2009)	52
Resim 3.1.4. Krzysztof Strzelecki, <i>Bir Elma – Yasak Meyve</i> , 2020 (Thomas, 2021)	53
Resim 3.1.5. Kyungmin Park, <i>Her Seferinde Bir Isırık</i> , 2021. B Karışım çamur, 13,5 (Y) x 9 x 9 (Strzelecki, 2015-2022)	53
Resim 3.1.6. Kyungmin Parkı, <i>Görüşmeyeli Nasılsın? / İç Gözlem</i> , 2022. Altın yaldız, 58 x 24 x 22. The Clay Studio (<i>The Clay Studio</i> , 2023)	54
Resim 3.1.7. Anne Sophie Gilloen, <i>Partir Du Souliers Rouges</i> Galeri, 2022 (Gilloen, 2022)	54
Resim 3.1.8. Kimberly Cook, <i>Çiçekleri Alınmış</i> , 2013. Kangal tekniği, Mason sır, Altın yaldız, 22,5 x 7 x 15 (Kimberly Cook Ceramics, 2020)	55
Resim 3.1.9. Kimberly Cook, <i>Harbinger</i> , 2010. Sır altı tekniği, Altın yaldız, 18 x 10 x 4 (Kimberly Cook Ceramics, 2020)	56
Resim 3.1.10. Li Lihong, <i>Mini Apple China</i> , 2018. Sır gold, Y. 6,2 x D. 5 cm (<i>Art For All</i> , t.y.)	56
Resim 3.1.11. Zehra Çobanlı, <i>Beyaz/siyah</i> isimli sergisinden, 2010 (Evetbenim, 2010)	57

Resim 3.1.12. Sevinç Köseoğlu Ulubatlı, <i>Save The Future</i> , 2022 (MGÜ., 2022)	57
Resim 4.1. <i>Yolculuk I</i> , Şamotlu çamur, Elle şekillendirme 30 x 30 cm	59
Resim 4.2. <i>Yolculuk II</i> , Şamotlu çamur, Elle şekillendirme 30 x 30 cm	59
Resim 4.3. <i>Büyük Patlama</i> , 48 x 40 cm, Şamotlu çamur, Elle şekillendirme, Pano, 2023	60
Resim 4.4. <i>Ölümsüz</i> , 28 x 18 cm, Stoneware çamur, Çalışmanın sırlı ve eskiz hali, 2023	61
Resim 4.5. Eskiz çalışmalar	61
Resim 4.6. Resim 4.6. <i>Kızıl I</i> , 24 x 13 x 21 cm, Şamotlu çamur, Elle şekillendirme, 2023	62
Resim 4.7 <i>Kızıl II</i> , 22 x 25 x 14 cm, Şamotlu çamur, Elle şekillendirme 2023	62
Resim 4.8. Resim 4.8. <i>Yaşam Döngüsü I</i> çalışmasının sır uygulaması	63
Resim 4.9. <i>Yaşam Döngüsü II</i> ve <i>Yaşam Döngüsü III</i> çalışmalarının sır uygulaması	64
Resim 4.10. <i>Yaşam Döngüsü I</i> . farklı iki açıdan görünümü, Çalışmanın ölçüsü 35 x 20 cm, Şamotlu çamur, Elle şekillendirme	64
Resim 4.11. <i>Yaşam Döngüsü II</i> . Çalışmanın farklı iki yönden görünümü, 26 x 26, Şamotlu çamur, Elle şekillendirme, 2023	65
Resim 4.12. <i>Yaşam Döngüsü III.</i> , Şamotlu çamur, Elle şekillendirme, 27 x 17 cm, 2023	65
Resim 4.13. <i>Portal</i> , Şamotlu çamur, Elle şekillendirme, Pano, 35 x 26 cm, 2023	66
Resim 4.14. <i>Portal</i> çalışmasının detaylı görüntüsü	66
Resim 4.15. Çalışmanın eskiz hali	67
Resim 4.16. <i>Yeni Bir Gemi</i> , Stoneware çamur, Elle şekillendirme, 33 x 18 cm, 2023	68

1.GİRİŞ

İlk çağlardan itibaren, kültürel öğretiler insanlara yol gösterici olmuştur. Tabiatın hareketli ve hareketsiz tüm unsurları, kültürel birikimin önemli bir kaynağı haline gelmiştir. Tabiat unsuru olarak elma da farklı kültürlerin öykülerinde nesilden nesile aktarılmış ve kültür mirasının önemli bir ögesini oluşturmaktadır. Bu bağlamda ele alındığında ‘elma figürü’, insanı doğayla yakın tutarken bireylerin ilişkilerini güçlendirip, kültürün ve sanatın gelişmesine katkıda bulunmuştur (Çoban, 2007, s. 81).

Elma figürü, çağdaş sanat öncesi dönemlerde de plastik sanatlarda, mimari, kabartma ve minyatür alanlarında, toplumun kendi değerlerine ve öykülerine ait eserlerde, sembolik ifadelerle ağırlıklı şekilde işlenmiştir. Bu çalışmada gündelik yaşamda görülmeye alışık olunan elma figürünün çağdaş sanat evreninde, kültleşmiş bir sembol olarak ele alınış biçimleri incelenmiş, seramik form ve yüzeyler üzerinde metaforik dilde farklı şekillerde yorumlanmaya çalışılmıştır.

Tezin kapsamında, elmanın tarihi süreçte sembolik gelişimi, dinlerde ve mitlerde geçtiği kısımları, hikayelerine ve insanoğlunun elmanın hangi yönünden etkilendiğine bakılmıştır. Elma figürüne plastik ve seramik sanatında sanatçıların nasıl form, teknik, yorum, yenilik ve özellik kattıkları araştırılmıştır.

Tez kapsamında elmanın besin unsuru olmasının dışında insanlar için önemini metaforik anlatımlarla çağdaş seramik sanatında formsal oluşumları ve yazılı literatür araştırması yapılmıştır. Araştırma; sembolizm akımının yayılmasından sonra farklı kültürlerde elma formunun uğradığı değişim ve 1960 sonrası çağdaş seramik sanatında simgesel kültleşmiş elma formlarının yorumlarıyla sınırlandırılmıştır. Ulaşılan veriler ışığında kişisel uygulamalar sunulmuştur.

Neredeyse tüm toplumların kültüründe var olan seramik, insanlığın günlük ihtiyaçlarını karşıladığı maddesel araç olmanın dışında, sanatsal üretimleriyle estetik gereksinimi de gidermiştir. İletişimin en eski biçimlerinden olan semboller, seramikle yakın dönemde ortaya çıkmıştır. İlerleyen zaman, gelişen teknoloji ile birlikte pratik yaşamın rahatlığı sanatçılara bu iki olgunun harmanlandığı yeni ifade biçimleri ortaya koyma fırsatı vermiştir. Elma üzerine yazılmış öyküler, meyvenin akılda kalıcılığını ve sınırsız temsil gücü tanımlamaktadır. Bu tezde bahsi geçen

meyvenin geçmişten günümüze farklı biçimlerde, sembolik hikyelerinin nasıl devam ettiği, nasıl evrim geçirdiği, ilgi çekici, benzer ya da ortak olmayan söylencelerin sanata konu oluşuna dikkat çekilerek kişisel yorumlamalar ile literatüre katkı sağlanması hedeflenmiştir.

“İnsanlėın tarih sayfalarında kayıtlı elmanın, kullanım yerlerinin ne olduğunu ve zihinde neleri çağrıştırdığı?”, “Tarihsel süreçte sanatçıların çalışmalarına bakılarak bu sembolü nasıl kullandıkları?” sorularından yola çıkarak elma imgesine yüklenmiş olan anlamları ve özellikle seramik sanatı bağlamında nasıl yorumlandıkları araştırılmış ve bu kapsamda nitel araştırma metodu uygulanarak görsel veriler ile örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

2.SEMBOL (SİMGE)

Sembol aslen Fransızca bir kelime olduğu için Türk Dil Kurumu sözlüğünde ‘simge’ olarak geçmektedir. TDK ’ye göre “simge”(sembol); “Duyularla ifade edilemeyen bir şeyi belirten somut nesne veya işaret, alem, remiz, rumuz, timsal, sembol.” (TDK, t.y.).

Sembol, bir kültürel ortamda belirli duyguları, eylemleri ya da fikri ifade eden bir nesneye veya ruhsal herhangi bir şeye anlam yüklemesi olarak da açıklanmaktadır. Sembol, nesneleri veya nesneleri temsil eden bir işaret olarak kullanıldığından, inanç sisteminden fikirler, fenomenlerle ilgili bir bağlantı ve benzerlik taşımaktadır. Sembollerin fiziki yapısı olmayan, görme ve dokunma duyularıyla algılanamayan şeyleri ifade etme ihtiyacını karşılamaları bu anlamda örnek teşkil etmektedir (Ataşağın, 1997, s. 370).

Semboller, Neolitik dönemden günümüze gelene kadar hemen hemen bütün toplum ve bireyler tarafından kullanılmıştır. Bu sembollerin zaman içinde farklı anlamlar kazanması ve yayılması mitsel öykülerle zenginleşmiştir. Kültürden kültüre aktarılan ve evrim geçiren semboller evrensel nitelik kazanmıştır. İnsanlar tarih boyunca semboller, işaretler ve beden dilleriyle kendilerini ifade etmiştir. Yazının icadından önce, sembollerin görselleştirilerek geliştirildiği ve gündelik yaşamın parçası durumuna geldiği görülmektedir (Taşıran, 2019, s. 26).

Her sembol metaforik bir anlatım sunmaktadır. İnsan, sembolleri genellikle ihtiyaca yönelik yaratmış ve kullanmıştır. Kimi zaman hayvanların kontrollü hareket etmeleri için eğitiminde kullanılırken bazen de benzer semboller toplumu yönlendirmek, bilgi vermek ve hatırlatmalar yapmak amacıyla kullanılmıştır. Herhangi bir alanda bir sembol ile karşılaşıldığında, bahsi geçen sembol hangi toplum tarafından daha sık kullanılıyorsa o medeniyet ile özdeşleşmektedir (Ataşağın, 1997, s. 371).

Semboller genellikle bir cisimle ya da bir görüntünün ifadesinde kullanılıyormuş gibi görünse de bazen de çoklu anlamlılığıyla birlikte, fazla yönlülük, esneklik, belirsizlik ve değişkenlik gibi özellikler göstermektedirler. Sembolleşmiş bir cisme fazla anlam yüklenmesi onu evrensel olguya dönüşeceğinin göstergesi olmaktadır. Sembolün

evrenselleşmesi kısa süreli kullanılan, anlam birikimi olmayan sembollere kıyasla kalıcılığa ulaştığı anlamına gelmektedir (Kızıl, 2018, s. 1319).

Sembolün amacı, sadece kutsal bir gerçeğin maddesel şekilde temsilini yapmak değil aynı zamanda görülmeyen bir gerçeği somut şekilde ifade de etmektir. Sembol ruhsal derinliklere, bilinçaltına kadar etki edebilir, kişide birçok fikir ve duygu uyandırabilmektedir. Bu iki yönlü tarafıyla sembol; kutsal bir gerçek olduğundan bir yanı heybetli ve ürkütücüyken diğer yönüyle hayran bırakan ve haz veren duygular uyandırmaktadır. Sembollerin incelenmesinde öncelikle şeffaf ve şeffaf olmayan sembol sınıflandırılmasına bakılmaktadır. Şeffaf semboller; sembolü daha kalıcı, bir şeyi daha net ve açık şekilde ifade etmek için kullanılmaktadır. Özellikle karmaşık anlatımları daha anlaşılır hale getirmekte ve anlaşılması zor olan kavramların daha kolay anlaşılmasını sağlamaktadır. Şeffaf olmayan semboller ise anlamsal bağlamda üstü kapalı veya gizli anlatılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kutsal ve dini yapıtlarda, sanat formlarında yer alan çoğu anlatıda bu tür semboller sıklıkla kullanılmıştır. (Ataşağın, 1997, s. 372-373). Açık ve şeffaf olmayan bu semboller kişiyi yorumlaya itmiştir. İlk anlamlarının dışında kullanılan ikincil anlamları da sembollerin çok anlamlılığını göstermekte ve bu sayede asıl olan ifadeyi de daha rahat bir biçimde gizleyebilmektedir (Bingöl, 2022, s. 701).

Şeffaf ve şeffaf olamayan olarak ayrılan semboller, bu başlıkların altında ise soyut ve somut nitelik taşıyanlar sembol gruplarına ayrılmaktadır. Toplum geliştikçe bu sembol türlerinin sayısı artmakta, özelliklerine göre yeni gruplarda toplanmaktadır. Sembol türlerinin fazla olması sebebiyle hepsinin sıralanması güç olmaktadır. Bu sembol türlerine bakılarak araştırma kapsamına giren geleneksel, temel, dini, tabiat, sanatsal semboller şeklinde altı grupta sınırlandırılmıştır (Aslan, t.y.).

Geleneksel semboller; sembolize edilen şeyler arasında benzerlik ve hatırlatmaları olmayan, örf ve adetlere dayanmaktadır. Bu semboller genellikle bir milletin değişmeyen değerlerini temsil etmektedir. Geleneksel sembol türünde duyguların ağır basmasıyla nesneler simgeleştirilmiştir. Semboller sevgi duyulan kişiye veya bir mekâna ait fotoğraf da güzel anıları ve duyguları çağrıştırabilir. Bir yanıla duygusal olan semboller, psikolojik bir olaya bağlanırken sembol ile sembolize edilenin gerçeklik bağıını etkilememektedir. Örneğin; elmanın bir toplum için nefreti temsil

etmesi de aynı sembolün ulusallaşıp, geleneklerin bir parçası haline gelmesi de elmanın ilk anlamını etkilememektedir (Ataşağın, 1997, s. 374).

Temel semboller; Kozmos yapıyı oluşturan görünen ve görünmeyen her şey, göksel varlıklar, gezegen, yıldız sistemleri, gök taşı vs. ne varsa bu sembol türü hepsini içine almaktadır (Ataşağın, 1997, s. 374).

Dini semboller; bu gruba dahil olan tüm semboller kutsala ithaf edilmiştir. Her toplum mensubu olduğu dine ait kendine özgü semboller oluşturmuştur. Aynı dine mensup olmayan bireylerin gözünde semboller değişik şekillerde yorumlansa da temelinde kutsallık yatmaktadır (Kızıll, 2018, s. 1307).

Tabiat semboller; İnsanlığın elinden çıkmayan, daha büyük bir güçle meydana gelmiş doğada ve kâinata görülen her şeyi kapsamaktadır (Dıngıl, 2012, s. 31). Sanatsal semboller; Sanatın bütün dallarında var olan sembolize edilmiş eserlerden oluşmaktadır (Ayaydın, 2012, s. 260).

Bireylerin duygularını, düşüncelerini ve deneyimlerini paylaşma ihtiyacından doğan semboller, sözel, yazılı ve görsel iletişimin ortaya çıkmasına yol açmıştır. İletişim görevi gören sembol, sözel iletişimde günlük etkileşimi kolaylaştırmakta, yazılı iletişimle ise verinin kayıt altına alınmasını ve iletilmesini gerçekleştirmektedir. Yazıda sembollerin kullanılması anlamın görselleştirilmesine olanak tanımıştır. İletişimin görselleşmesi sanatsal çalışmaları da geliştirmiştir. İlk çağlarda sembol olarak kullanılan antik dönem yazınsal tasvirleri, zamanla stilize edilerek ve soyutlanarak günümüz alfabelerine evrimleşmiştir. Yazının gelişimi belirli işaretlerin, imgelerin, sembollerin kullanımıyla piktogramlar, ideogramlar, fonograflar ve logo gramları ortaya çıkarmıştır (Canbolat, 2016, s. 7-8).

Sembolik dil, imgeyi görünür kılmaktadır. İnsan zihni öncelikle imgeyi sembolize eder ve bilinen anlamıyla karşımıza çıkarır ancak önceki paragraflarda da bahsedildiği üzere, eklenen ikincil anlamıyla da önem kazanmaktadır. Birey, sembolün ikincil anlamını, bilgi ve deneyimleriyle birleştirerek kendi perspektifini oluşturmaktadır. Sembol, bilginin hızla fark edilebilmesi sayesinde bireyin kavrama yetisini de hızlandırmaktadır (Kızıll, 2018, s. 1310).

Sembolleşmeye yönelmek insanın bilgisini ve düşünce dünyasını geliştirmiştir. Semboller, nesnel veya nesnel olmayan şekillerde temsil niteliği taşıdıkları için bilinçli bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Algı ve bilinç birbirleriyle etkileşim halinde, birlikte sembolü kavrarken aynı zamanda simgeleme işlemini yapmaktadır. Herhangi bir şey önce duyuyla algılanır, bilince gider, orada yorumlanır, şekillenir sonrasında yeni bir sembole veya sembolik forma dönüşmektedir (Kahraman, 2020, s. 20).

Sembol oluşumunda zihnin algıladığının dışında bireyin duygu, düşünce, bilinçaltı ve geçmiş yaşantıları gibi etkenler ağında şekillenmektedir. Kişinin deneyimleri, birikimleri zihinde sembol ve imge halinde biçimlenen simge çoğunlukla duyu ya da duyulardan kaynaklanan veriyle gelişmektedir. Bu bağlamda sembol, düşsel yapı ve veriye dayanan yapısı sayesinde büyük ve kapsamlı bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Canbolat, 2016, s. 5).

Soyut ve manevi kavramları somut bir şekilde ifade ederek insanların anlamalarını kolaylaştıran semboller bu özellikleriyle insanların ortak bir dil oluşturmasını sağlamış ve gündelik yaşamışlıklarının yanında bilinçaltlarındaki birtakım olayları da ifade edebilmelerine de olanak tanımıştır. Bu bağlamda bu simgelerden insanları manevi bir dünyaya da yönlendirebilmesi ve genele bakıldığında anlamlı ve tarihsel sürecin bir parçası olması beklenmektedir (Ataşağın, 1997, s. 379). Her zaman yaşamın ve doğanın sunduğundan fazlasını ifade eden semboller, sanatın tüm alanlarında kendisine yer bulmaktadır. Sanatsal yaklaşımlar sembolik anlatımlarla farkındalık sunmakta ve gerçekliği ararken insanı ruhani boyutlara ulaştırmaktadır. İnsanın kendisini yeniden keşfetmesine aracılık etmektedir (Ataşağın, 1996, s. 14).

Cisim kendine özgü formuyla birlikte ve sembol aracılığı ile başka formların şekline girebilmektedir. İnsan nesnel sembolü kullanarak ruhsal durumunu, objenin doğasında aktive etmektedir. Gerçeklikte var olan nesnenin bilinçteki şekli yalnızca soyut halde bulunmaktadır (Kahraman, 2020, s. 26). Sanatsal perspektiften değerlendirildiğinde soyutlanmış ve ayrıntılardan arındırılmış bir sanat eseri, anlatılmak istenen düşüncüyü veya kavramı daha rahat algılanır hale getirebilir ya da daha üstü kapalı bir biçimde izleyiciye sunabilir. Sanatçı, “sembol üretici” rolünde ele alındığında, ortaya çıkan sanatsal çalışmanın bütün olarak bir “sembol” olduğu düşünülebilir. İmgenin ya da nesnenin geçirdiği süreç sonunda esere, sembol özelliği

vermektedir. Esere yüklenen simge incelendiğinde bilgiye de ulaşım sağlanabilmektedir (Canbolat, 2016, s. 23).

2.1. Kültür-Sembol İlişkisi

Fransızca “culture” kelimesinden Türkçe ’ye geçen kültü TDK ’ya göre şöyle tanımlanmaktadır; “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin” (TDK, t.y.).

Kültürün kökeni, kült sözcüğüne dayanmakta ve ilk çağdan itibaren sosyal birlik içinde hareket edilerek yaşamın sürdürülmesi anlamında tanımlanmaktadır. Kült, teolojik olarak ele alındığında din olgusunun ana kaynağı da olduğu görülmektedir. Kültür ise tüm inanç öğelerini içerir, toplumun davranışlarını düzenleyip yönetmektedir. Kült başlangıçta inanç merkezli tecrübelerin mistik biçimdeki davranışlar, değişime uğrayıp kültüre evrilmiştir. Kültür, insanın duygu ve düşüncelerinin dışa dönük yaşarken sosyal bütünlüğü oluşturmuştur (Yıldız Altın, 2019, s. 1061).

Başka bir deyişle kültür;

Kuşaklar boyunca aktarılan, toplumsal grubumuza yayılmış, yaşamımızı sürekli etkileyip değiştiren, bireysel katkılardan kaynaklanan bilgi ve yenilik birikimlerinin toplamı." Bu gelişim, dilin olgunlaşması sonucunda bireyler arasındaki iletişim kurma becerisi sayesinde mümkün olmuştur. İnsanlığın geneline özgü ve bugün yaşayan tüm halklarda gelişmiş olan bu beceri, çok geniş olmayan bölgelerde birbirini anlama yeteneğini azaltan kaçınılmaz yerel dil farklılıklarına karşın, toplumumuzun gelişmesini ve demografik ve coğrafi olarak olağanüstü biçimde yayılmasını sağladı. (Sforza, 2019/2021, s. 11)

Toplumları ve milletleri bir arada tutan kültür; düşünce, yargı ve inanç gibi olguların tamamını bünyesinde barındırmaktadır. Kültür; bireylerin ve kitlelerin deneyimlerini, birikimlerini, alınan iletileri yorumlarken mantıklı olanın benimsenmesini kolaylaştırmaktadır (Akkaya Telci, 2015, s. 366).

Semboller, kültürdeki soyut veya somut olguların açıklanması ve bağlı olduğu toplumdaki her bireyin aynı anlamı çıkarması amacını taşımaktadır. Bireysel semboller kişi hakkında bilgi taşırken, kültürel semboller milletlerin kimliği ve yaşam biçimleri bağlamında bilgi vermektedir. Maddesel veya maneviyata dayalı sembolik öğeler insanların bir araya gelmesini, örgütlenmesini kolaylaştırmaktadır (Koca, 2012, s. 27).

Bir kültürde örgütlenme yalnızca insanların bir araya gelmesi, kurallar dahilinde birlikte hareket eylemi olarak değerlendirilmemektedir. Bireyin tek başına yetersiz ve zayıf kaldığı durumda kalabalık toplum savunma, yapılacak ağır işlerde yardımlaşma, eğitim alma-eğitim verme, disiplin, paylaşım ve yardımlaşma ortamı da sağladığı için yaşadığı ortamı daha güvenilir kılmaktadır. Bu örgütlenme de bağlı bulunduğu kültürce benimsenmiş sembollerin desteği bu eylemleri kolaylaştırmaktadır. Semboller; etrafında örgütlenmeyi sağladığı kadar, kişinin ya da milletin kimliğini diğer toplumlara mitler, gelenek, ritüel, sanat ve konuşma dili gibi birtakım araçlar vasıtasıyla aktarabilmekte ve daha geniş kitlelere çok daha rahat bir şekilde yayabilmektedir (Güçlü, 2003, s. 150).

Bir ulusa ait kültürün, başka toplumlara olduğu gibi iletilmesi onun maddesel form kazanmasından geçmektedir. Nesnelleşmiş sembolik öğeler davranış, fikir ve hislere dayanarak şekillenmektedir. İnsanlığın her döneminde karşılaşılan semboller kültürün ürünü, başta dil olmak üzere sanatta, dinde, mit, bilim ve tarihsel bölümde net olarak diğerlerinden ayrılabilir (Koca, 2012, s. 28).

Semboller özellikle yazı öncesi dönemlerde toplumun belleğini oluşturan kültürün gelecek nesillere aktarılmasında önemli rol oynamıştır. Zaman içerisinde, bazı semboller belirli kültürlerin önemli bir parçası haline gelmiş ve onunla özdeşleşmiştir (Koca, 2010, s. 90).

Küçük gruplar arasında ortaya çıkan duygu ve düşüncelerin nesneleşmiş hali olan sembollerin kültür taşıyıcılığı ile geniş bir topluluğa ya da kültürün diğer uygarlıklara tanıtılmasında önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Nesnedeki renk ve tasarım simgelediği şeyin dışında, bulunduğu toplumun, mekânın izi olmakta ve topluma ait tüm bilgiyi sembolik işlevini yaparken aynı zamanda da korumaktadır. Eğer

sembolik nesne toplumsal temsilin dışında bireysel bir ifadenin forma dönüşmüş haliyse de vazifesi yine aynı olmaktadır (Köktürk, 2014, s. 64).

Somut ve soyut olan semboller, kişinin kendisini ifade ederken fikirlerin neye dayanarak yorumlandığını da açıklamaya çalışmaktadır. Kullanılan simgeler kişinin etrafındaki insanlarla iletişim kurmasını sağlarken, var olduğu kültürle çizilen sınırların dışına çıkılamayacak davranışları o topluluğa aktarmaktadır. Kültürel semboller bireylerde aidiyet hissini bu şekilde sağlamaktadır. Kültürel sembollerle ilk mağara ve taş resim yazılarında karşılaşılmalıdır. Düşünceyi resimsel tasvirler halinde yazıya taşırken günümüzde ideogram olarak adlandırılan ifade yöntemi bulunmuştur. Semboller beden diliyle anlaşmak gibi yazı dilinin temellerini oluşturmuştur. 14000 yıl öncesinden günümüze kadar olan süreçte kültürel sembollerin farklı coğrafyalarda ve toplumlar arasında ulusal bir benlik meydana getirdiği görülebilmektedir (Koca, 2012, s. 29).

Kültürde çeşitli ifade yöntemleri ve sembol sistemleri içinde farklı türlerin ortaya çıkması, aynı ifadenin içinde de farklı anlatım tarzlarının gelişmesi, kültürü de zenginleştirmektedir. Birbirine benzeyen kavramların, kültürdeki çok katmanlı yapının ayrıntılarını anlatırken ufak bazı ayrımlardan da söz edilmesi şeklinde değerlendirilebilmektedir (Köktürk, 2014, s. 375).

Kültür içinde ortaya çıkan semboller insanların ortak anlamlar çıkartmalarına ve benzer bakış açılarına sahip olmalarını sağlamaktadır. İki farklı toplumda gelişen benzer ya da ortak olgular, yaratılan ve paylaşılan semboller tüm bireyler tarafından kavranabilmektedir. Bu kavrayış kültürel aktarımda duyguların devreye girişiyle ve tecrübelerin empati yoluyla iletilmesi ile gerçekleşmektedir. Yaşanan deneyimler ne kadar farklıda olsa semboller, her iki farklı toplumu bir araya getirmekte ve kolay, barışçıl iletişim ortamı doğurabilmektedir (Kahraman, 2020, s. 115-116).

Uluslararası yaygınlık ve tanınırlığa sahip semboller kullanıldıkları toplum veya yere göre anlam zenginliğine sahip olmakla birlikte ortak unsurlar için kullanılan sembollerin sayısı oldukça fazladır. İnsanlığın ortak kültür ürünleri olan ve ortak mekânlarda kullanılan işaretler bunlardandır. Tren istasyonları, alışveriş merkezleri, hava alanları, oteller, uluslararası yollar din veya ırk gözetmeksizin bütün insanların kullanımında olduğundan kullanılan işaretlerde de bir ortaklık söz konusudur. Tüm bu

sembolik anlatım insanın ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmektedir. (Koca, 2012, s. 32)

Zaman geçtikçe yaşamı kolaylaştıran araçlar, yeni bilgiler, sanat, moda, teknoloji, iletişimin, haberleşmenin güçlenmesi her alanda kolay ve hızlı ilerlenmesi sembol kültürü de değiştirmeye devam etmektedir. Bu değişimler bahsi geçen simgelerin aktarım yöntemlerinde etkiler yaratmaktadır. Sözlü veya yazılı kültürün diğer bir parçası olan görsel kültür, insanların üretip ve ortaya koyduğu her şeyi içermektedir. Sanat eserleri de kültürel ve sembolik ifadelerin sıklıkla kullanıldığı görsel kültürün en önemli parçalarından biri olarak değerlendirilmektedir. Günümüzde müzelerde sergilenmekte olan sanat eserleri incelendiğinde, o çalışmaları üreten sanatçılar, bulunduğu ülkenin kültürünü ve sembollerini sıklıkla izleyiciye aktarmaktadır. Bağlı bulunduğu ulusun değerleri, o toplumun yaşantısı, geçmişi, inançları, gelenekleri ve sanat anlayışları sanat yapıtlarında farklı sembolik betimlemelerle görülebilmektedir. Günümüz sanat yapıtlarında farklı biçimlerde sunulsa da geçmiş dönem çalışmalarında yer alan semboller çoğunlukla toplumlar tarafından kutsallaştırılmış kült semboller olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu semboller ile toplumsal kimliğin oluşmasına katkıda bulunduğu ve bireylerin kendini topluluğa ait hissetmelerini sağladığı düşünülmektedir (Temel Eğinli ve Nazlı, 2018, ss. 59, 67).

2.2. Kült Semboller ve Bir Sembol Olarak Elma

İnsanlık evrene ve evrenle ilgili olana merakını her zaman diri tutmuştur. Evreni daima gözlemlemiş ve incelemiştir. Kozmik yapının görkemi ve kusursuz uyumu, insana kendi yaratılışı hakkında sorular sormaya yöneltmiş ve evrende gözlemlediği gezegenlere, doğa olaylarına vb. birçok olguya tanrısal anlamlar yüklemiştir. Zaman içerisinde bu cisimler sembolleşerek tanrısal imgelere dönüşmüş ve evrenselleşerek geniş kitleler tarafından kabul görmüştür. Bazen de bazı cisimleri kutsallaştırmış, tanrılara atfetmiş ve onlar tarafından kendilerine sunulduğu ile ilgili öyküler ile de destekleyerek kült mertebesine yükseltmiştir (Kara ve Kabak, 2019, s. 1060). Ayrıca kültler, simgesel durumuyla milletleri geleneğini ve tarihsel yaşanmışlıklarını ileriki nesillere aktarabilmektedir (Kara ve Kabak, 2019, s. 1059).

Kültün birden fazla anlamı bulunmaktadır. Bir dine mensup insanların bireye, fikre, cisme ya da eyleme bağlı ritüeller bütünü (mitolojik anlatılardaki tanrıların kültüne

benzer); ibadetleri duygusal, törenli ve özveriyle gösterme; üreten ve tanıtıcıyla kurulmuş sağlıkla ilişkili, iyileştirici yönü sözcük tanımının içinde geçmektedir (Yıldız Altın, 2019, s. 1056). Başka bir Kült tanımı da yüceltilmiş, kutsanmış varlıkların tabiatüstü güçlerinin olduğuna inanç ve bunun neticesinde onlara duyulan hürmetin geleneklere yerleştirilmesi ve ayinlerle pratik tapınma olarak da ifade edilebilmektedir (Bütüner, 2017, s. 492).

Her toplumda değişen kültürlerin temel bazı anlam ve işlevleri bulunmaktadır. Dilek bunları şu başlıklar altında toplamaktadır;

1) İnançla olan bağı; Dinî işlev 2) Mitik işlev 3) Aklî-Rasyonel işlev 4) Soy bilincini devam ettirme işlevi 5) Töre ve geleneklere bağlılığı pekiştirme işlevi 6) Yaşamsal güç kaynağı olarak ekonomik işlev 7) Atalarla bağ kurma işlevi 8) İnsan yaşamını anlamlandırma işlevi 9) Tabiatla uyum ve etkileşimi gerçekleştirme işlevi 10) Toplumsal uyumu ve bağları destekleme; Sosyolojik işlev 11) Ahlakî işlev 12) Pedagojik işlev 13) Ritüellerde yaşam bulma işlevi 14) Sanatsal yaratmalara ilham kaynağı olmaları bakımından sanatsal işlev. Bu işlevlerden hareketle denilebilir ki bilinçli ve aşamalı bir kültür anlayışı ve kültür'e bağımlı yaşam tarzı geliştirilmemiş olsaydı, insanla tanrı, evren, doğa ve dış gerçeklik arasında doldurulamayacak bir boşluk oluşurdu. (Dilek, 2020, s. 52)

Kült objeler, insanın hayal gücünün sınırlarının genişlemesine katkıda bulunmuştur. İnsanlık hayaller aleminde dolaşp arzu ettiği ya da gerçek olamayacak şeyleri kurgulamıştır. Zamanla kurgular madde formuna indirgenmeye başlanmıştır. Kültler mimari yapıların duvarlarındaki resim, bahçe-avlularını süsleyen heykel formlarıyla iki ve üç boyutlu sanat-zanaat çalışmalarında somutlaşmıştır (Kar, 2022, s. 14).

Kült nesneler sembol olarak en sık mitlerde görülebilmektedir. Toplamlar kendilerine yol gösterecek öyküler yaratmışlar, sıklıkla kültürleri dahil etmişler ve sözlü olarak yayılan hikayeler, düş gücüyle efsanelere dönüşmüştür. Kültleşmiş nesneyi özümseyen toplumlar onu kültürel değerlerine dönüştürmüşlerdir (Marım, 2021, s. 408).

Kültleşmiş formlardan biri de tarihin hemen her döneminde sözlü, yazılı ve görsel olarak betimlenmiş olan elma figürü olarak karşımıza çıkmaktadır. Nesilden nesile

yüzyıllardır aktarılan elma hikayeleri dini ve mitolojik alanda sevgiyi, güzelliği, bilgeliği, günahı, cinselliği, bereketi, cezbedici veya bütünlük kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. İnsanın genç ve ölümsüz olma arzusunun, toplumun mitolojik hikayelerine sıklıkla elma kavramı üzerinden yansıdığı ve bu arayışın dini metinlerde de devam ettiği görülmektedir (Gümüş, 2022, s. 603-604).

Mitolojik evren, toplumlara yönelebileceği güzergâhlar sunmaktadır. Kendi özünde gruplar halinde soyut, somut, tabiattan herhangi bir nesne şeklinde gruplar halinde görülebilen kült objeler ve bağlı bulundukları kültler, bu evrenin sonsuz yapısı içinde çeşitlenmektedir (Kar, 2022, s.16).

Kültler; geleneklerin bir sonraki nesile aktarıldığı *Ata kültleri*, doğanın bağlı bulunduğu kültürel anlamların yer aldığı *Tabiat kültleri*, evrenin yaratılışından sonra oluşan ve gelişen ve ölen ruhani, enerjisel, yıldızlar, gezegenler, gök cisimleri vs. bütün uzaysal varlıkların toplandığı *Astral kültleri*, gündelik hayatı pratiklik hale getiren, iletişimi kolaylaştıran, toplumsal-bireysel yaşama dair *Sosyal ve Günlük Yaşam kültleri*, lider, kahraman, din adamları, dönemin önemli bireylerinin bulunduğu *Kişî kültleri*, her birine ayrı anlam yüklenmiş *Renk ve Sayı kültleri* ve mistik, felsefik, bilimsel, kavramsal verileri içeren *Bilgi kültleri* olmak üzere yedi ana kült olarak karşımıza çıkmaktadır. Tez kapsamında ele alınan ve sembolik özellikleriyle kült bir obje olan elma figürü de tabiat ve ata kült başlıklarında gruplanmaktadır (Dilek, 2020, ss. 55-56).

Elma; tadındaki mayhoş, tatlı ve ekşiliğinin yanı sıra formuyla, kokusuyla, sahip olduğu renkleriyle yetiştiği coğrafyadaki insanlara ilham olmuş ve sembolleşmiştir. Dinlerde, mitolojik hikayelerde anlatılan, geleneklere yerleşmiş elma ile neredeyse tarihin hemen hemen tüm dönemlerinde yaşamış her millette karşılaşılmaktadır. Hikayelerin yanı sıra, iç ve dış mimari yapılar, giyim, sanat, aksesuar ve tüm süslemelerde (Resim 2.2.1.-2.2.2) elma motifi sıklıkla karşımıza çıkmaktadır (Ölmez, 2012, ss. 78-79).

Resim 2.2.1. *Âdem ve Havva*, Kutsal Kalp Bazilikası, Paray-le-Monial, Vitray pencere, 11.yy. Fransa (Gettyimages, t.y.).

Resim 2.2.2. *Âdem İle Havva'nın Cennetten Kovulması*, Kalender Paşa, minyatür, 1703 (Demir, 2020, s. 116).

Elmanın farklı kültürlerde sıklıkla yer almasının sebeplerinden biri, elmanın dört mevsim meyve vermesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü insanlık hep yeşil kalan, sürekli meyve veren ağacı sevmiştir (Üstünova, 2011, s. 148). Bunu, Çoban ise şu şekilde açıklamaktadır;

Meyvelerin verdiği enerji ve canlılık itibarıyla zaten tanrıların armağanı olarak kabul edilen bu doğa unsurlarının yaşamsal güç taşıdığı eskiçağ toplumlarının çoğunda

yaygın olan ve dini ritüel ve metinlerde kendini sıklıkla gösteren bir inançtır. Bundan yola çıkarak eskiçağ toplumları mitolojik kültürlerinde yaşam ve ölümsüzlük simgesi olan meyvelere dair kült öğeleri, veya diğer bir deyişle efsanevi meyve temaları geliştirmişlerdir. (Çoban, 2007, s. 83)

Tüm toplumlar, mitlerde ve dini anlatılarda yer alan elma figüründeki renklere önem vermiş ve onu bilinçli kullanmışlardır. Elmanın sarı renginin bazen altın ile değiştirildiği, meyvenin diğer renkleri olan kırmızı (kızıl) ve yeşilinde renkleri itibariyle hikayelerde önemli rol oynadığı görülmektedir. Renklerin zihin ve duygularda birtakım çağrışımlar yapması sebebiyle, simge durumundaki nesnelerde dikkatli kullanılmıştır. Parlak sarı, kırmızı ve yeşil insan zihninin dikkatini dağıtan, çekici ve uyarıcı renkler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırmızı renk, iyi-kötü olgusu bağlamında en güçlü hisleri yansıtmaktadır. Kırmızı renge bakmak bireyde kimi zaman aşk, arzu, savunma duygusu, uyarıcı hisler, güzellik, doğuş ve tutku gibi hisleri çağrıştırırken bazen de savaşı, cesareti, asiliği, ölümü, acı ve öfkeyi, şiddeti, açlığı, alevin rengi sebebiyle de yeraltı azabını çağrıştırmaktadır. Sarı renk ise izleyici de altın, ışıltı, güneş, aydınlanma, zenginlik, sıcak ve enerji gibi daha pozitif hisler yaratmaktadır. Yeşil renkte baharın tasviri olması sebebiyle pozitif bir eğilimle bireyde; hayatın başlangıcını, gençliği, ümidi, ruhani temiz gücü, yer küreyi, bolluğu, yeniden doğuşu çağrıştırmaktadır (Wilkinson, 2010/2021, s. 280-281).

Elma, form bakımından incelendiğinde şekiller arasında küre (daire) insan zihninde renkler gibi duygusal ya da dürtüsel birtakım imgeler yaratmaktadır. Daire formu; tanrıyı, yaratılışı, doğmayı, hayatın son bulup tekrar canlanmasını, bilgelik içeren yaşam (yasa) çarkını çağrıştırmaktadır. Hareketi, birlik, bütünlük, kozmik, evreni, yıldızları, gezegenleri, sınır ve sınırsızlık gibi kimlikleriyle de evrenselleşmiştir. Ayrıca varlık düzenini göstermek için de kullanılan daire formu insan zihninde sonsuzluğu andırmaktadır. Elma, form bakımından tam olarak yuvarlak olmasa da insan zihni daireye yakın olanın kusurlarını, eğriliklerini ve hatta boşluklarını otomatik kapatmaktadır. Genel hatlarıyla yuvarlak olan nesnenin deforme alanlarını algılayan zihin, otomatik şekilde eksikliği tamamlamakta ve böylece algısal olarak daha kusursuz, pürüzsüz bir biçim yaratmaktadır. Objenin formu kusursuz olarak daireye yakın değilse de beyin, olması için kişi farkına varmadan tamamlaya

çalışmaktadır. Biçimsel olarak daire formunun insan beynini rahatlattığı da bilinmektedir. (Wilkinson, 2010/2021, s. 284-285).

Farklı kültürlere ait mitolojik öykülerde kendisine yer bulan elma sıklıkla Antik Yunan mitolojisinde görülmektedir. Bebeklik döneminde terk edilmiş Zeus'u, sihirli elmalarla besleyen bir keçi açlıktan ölmekten kurtarmıştır. Ne kadar yenilirse yenilsin elma kendisini tamamlayıp ilk haline geri dönmektedir. Elma ağacının her mevsim meyve vermesinden “yenilenmeyi”, elmanın kendini tamamlayıp, tekrarlaması “döngüyü” temsil eden nesne halini almıştır (Çoban, 2007, s. 84).

Antik Yunan kültüründe Zeus ile başlayan elma kültü, sonrasında Truva savaşının başlamasına sebep olan, Paris ve Üç Güzeller hikayesiyle devam etmektedir. Olay, Kral Peleus'la Thetis'in Olympos'taki düğününde çıkmıştır. Düğüne davet edilmeyen Eris törene gizlice katılmış ve tanrılar arasına altın elmayı en güzele diyerek bırakmıştır. Böylelikle Afrodit, Athena ve Hera'nın aralarına nifak sokmuştur. Üç tanrı da üzerine alınmış, altın elmayı almaya çalışmıştır. Aralarındaki tartışmanın bitmesi için Paris'ten birini seçmesi istenilmiştir. Afrodit Paris'e onu seçmesi karşılığında Helena'yı vaat etmiştir. Paris Helena'yı seçmiş, Afrodit altın elmayı alarak güzellik tanrıçası olmuştur. Mitolojiyi konu alan sanatsal eserlerde elma hem ortalığı karıştıran nifak tohumunu hem de güzelliği ve Afrodit'i temsil etmektedir (Şimşek, 2018, s. 2353).

Paris ve Üç Güzellerden sonra altın elmaların geçtiği diğer olay Melanion'un Atalante ile evlenmek istemesiyle başlamaktadır. İasos kızıyla evlenmek isteyenlerin onunla yarışmasını emretmiştir. Melanion yarışa, taşıdığı altın elmalarla başlamıştır. Mitos'ta geçen altın elmaların Melanion'a nasıl geldiği net bilinmemektedir. Koşu yarışında Melanion Atalante'ye yaklaşmış ve elindeki elmaları birer birer bırakarak onunla arasındaki mesafeyi açmıştır. Altın elmaları gören Atalante'nin dikkati dağılmış, elmalara doğru gidip onları toplarken yarışı kaybetmiş, yarış sonrası Atalante'yle evlenmiştir. Bu hikâyede altın elmaların etkileyici görüntüsünün, kadının lükse ve güzele olan tutkusuyla birlikte, yarışı kazanabilmek için Melanion'un başta elmaları yanında taşıması onu tutan kişinin gücünü, enerjisini, cesaretini arttırdığı sonucu da çıkarılabilir. Herkesin bilmediği yerde Hesperid bahçesinde yetişmektedir. Mitosta altın elmaları arayan Herakles bir gün Atlas ile

karşılaşmıştır. Dünyanın yükünü taşıyan Atlas bir müddet yükünden kurtulmak istemiştir. Herakles'e dünyayı ondan alır taşırsa elmaları getirebileceğini söylemiştir. Atlas dünyayı Herakles'e verip, elmaları alıp geri gelmiş yalnız dünyayı hemen geri almak istememiştir. Herakles bunu anlayınca Atlas'ı kandırıp dünyayı ona yeniden taşıtmış ve elmaları alarak uzaklaşmıştır (Aslan ve Arda, 2009, ss. 99-101).

İskandinav mitolojisinde kutsallık atfedilen elma figürleri sıkça kullanılmaktadır. Bu öykülerden birinde Aesir (İskandinav mitlerinde başlıca tanrılar topluluğunun genel adı) yaşlanmayan ve daima güçlü oluşuyla bilinmektedir. Aesir'in uzun yaşamları ve genç kalmaları, çok sıkı bir şekilde korunduğu söylenen elmalardan geldiğine bağlanmaktadır. Ölümlü tanrılar için sihirli elmaların çok değerli olduğu, elmaların korunması için çaba gösterdikleri aktarılmakta ve bu elmalar kimin eline geçerse kudret de o kişi ile olacağı için elmaların sürekli çalınması hikayelerin ana çerçevesini oluşturmaktadır. İskandinav toplumları için kült elmalar genelde sihirli olup uzun ömür, sonsuz yaşam, diriltme, güzellik ve gençlik, güç, kudret, bilgeliği simgelemektedir. İnsanında tanrılarının ışığında, dünyada bu niteliklerle ebedi kalma isteği, çoğu efsane, rivayet ve masallarda olduğu gibi kaçırılan elmalar veya çalınmış elmaları geri alma mücadeleleriyle insanlarda bu hikayelerde işlenmiştir. Mitoslardan birinde; bir kartal Odin'in korumasındaki elmaları kaçırmayı için Loki'yle uğraşmış ve onu anlaşılmayı kabul edene kadar yüksek yerlerden sürüklemiştir. Loki elmaları çalacağına ant içince onu serbest bırakmıştır. Loki Asgard'a gittiğinde Odin'le görüşmüş, sınır ötesindeki ormanda sihirli elmaları olan ağaçtan bahsetmiştir. Odin Loki'ye güvenmek istemez ama merakına yenik düşüp, elmaları görmek istemiştir. Odin ağaçtaki elmaların kendisindeki elmalardan daha üstün olup olmadığını anlayabilmek için kendi elmalarını da yanında almıştır. Loki Odin'i kandırmış, yol boyunca gözlerini bağlı tutmuş ve kartal o sırada elmaları çalmıştır. Aesir gücünün azaldığını, saçlarının ağarmaya başladığını görünce elmalarla birlikte Odin'in yokluğunu fark etmiştir. Daha sonra Aesir, kartal kılığına girmiş devin, elmaları aldığını, Odin'i esir tuttuğunu öğrenmiş ve Loki'den onları geri getirmesini istemiştir. Hikâyeye göre Loki kılık değiştirerek dev ile savaşmış ve Odin'i geri getirmiş lakin hikâyenin devamında elmaların akıbeti hakkında bir şey anlatılmamaktadır (Munch, 2019/2021, ss. 47, 73-75).

En eski inanç sistemlerinin baş tanrıçası olan Kibele, tarihsel süreç içerisinde Anadolu uygarlığı olan Frig medeniyetinden farklı isimlerle Antik Yunan hikayelerine ve sonrasında Roma mitlerine geçmiştir. En meşhurlarından biri olan Kibele ve Attis hikayesinin farklı biçimlerde anlatıları olsa da mitosların odağında Kibele'nin Attis'e olan aşkının konu edildiği görülebilmektedir. Mitosta; doğurganlığın ve bereketin simgesi olarak bilinen Kibele baş tanrılardan biri olarak, elma ise güzelliği ve doğurganlığın sembolü olarak betimlenmektedir. Bir gün tanrılar tarafından cezalandırıldığı için içtiği içkinin etkisiyle cinsel organını kesen Acdestis'den akan kan toprakla birleşmiştir. Toprağa dokunarak hamile kalan Nana'ya merhamet eden Kibele, Nana'yı elma ile besleyerek erkek çocuk sahibi olmasına neden olmuştur. Daha sonra ana tanrıça Kibele, elmaları vesilesiyle Nana'nın doğurduğu erkek çocuk Attis'e âşık olmuştur. Mitosta; Attis büyüyüp yakışıklılığı arttıkça Kibele'nin ona daha da bağlandığı söylenmektedir. Bu hikâye de Attis'in güzelliğinin annesinin yediği elmalardan geldiği varsayımı da göz ardı edilmemelidir (Turgut, 2016, s. 61).

Britanya ve Kelt mitindeki önemli karakter kral Arthur'un efsanelerinde, sonsuz yaşam veren elmaların yetiştiği Avalon adasından söz edilmektedir. Avalon, kutsal kabul edilen, altın elmalarıyla meşhur bir büyü adadır. Kral Arthur'un kılıcını bu adada dövdüğü, yaralarının elmayla iyileştiği, sonsuz hayata orada eriştiği; bazı hikayelerde ise uzun ömürlü yaşam sürüp öldüğü anlatılmıştır. Hikâyenin diğer bir versiyonunda ise kılıcı kayaya saplanan kral Arthur, kılıcsız savaşmış ve ağır yaralanmıştır. Onu ölümden kurtarmak için bir perinin Arthur'u Avalon adasına kaçırdığı ve elma ile beslediği, Arthur'un ömrünü orada geçirdiği bilinmektedir (Öztürk, 2018).

Türk mitolojine bakılacak olundığında elma genelde kızıl olarak belirtilmiştir. Kızıl elma mitlerde; “elma, beşikten mezara, hayatın her merhalesinde verimliliğin, zürriyetin, ebediliğin, gençliğin, güzelliğin, kuvvetin, sağlığın, sevginin ve hatta inancın sembolü olarak algılanmaktadır.” (Kılıç ve Eser, 2017, s. 135).

Bir Türk mitosunda, Türkler' in çok iyi işledikleri demir metalinin hikayesi, “Kızıl Elma” bayramıyla başlamaktadır. Kızıl Elma bayramı diğer bir ismiyle Nardugan'da Türkler ruhani varlıkların Altay'daki elmaların güzelliğinden etkilenip bir araya

geldiklerine inandıkları yerde yaşayan Ülgen'e bu elmaları sunarlarmış. Beyaz, uzun sakallı, temiz enerjili, kırmızı renkte kaftanlar giyen bir tanrı olarak tasvir edilen Ülgen'in, altın tahtında otururken gezegenleri (ay ve güneş) yönlendirdiğine inanılmış. Nadurgan'da da Güneş ve Ay'ın savaşında duaların ve dileklerin kabul olması için çamlara kırmızı elmalar astığı ve kızıl elma diyerek göğe seslendikleri sırada gökyüzünde hareketlenmeler olmuş, bir göktaş yere düşmüştür. Öyküde, halkın göktaşının düştüğü yerde demiri bulduğundan ve onu işlemeye başladığından bahsedilmektedir. Bu sayede daha önce yapılmayan keskin aletler, silahlar yapılmış ve dövme ocakları ile de demirciliğin geliştirildiği aktarılmaktadır. Daha sonraki Türk devletlerinde de Kızıl Elma'nın sırrı temsil ettiği ve Türklerin güçlü, fethetme, refah içinde devlet kurmalarının yine bu hikâyeye bağlandığı görülmektedir (Gültepe, 2007, ss. 71-74).

Anadolu'daki elma, ölümsüzlük ve gençlik sembolü dışında, çocuk sahibi olmayı, hakimiyeti, soyun devamlılığını da simgelemektedir. Anadolu efsanesi olan Zümrüt-ü anka hikayesinde, zamanın birinde, bir padişah çocukları için büyülmüş elma ağacı yetiştirmiştir. Ancak bir süre sonra yılda yalnızca üç tane elma veren ağacın meyvesi her yıl bir dev tarafından çalınınca, ağaç yeni elmalar vereceği zaman hünkarın oğulları sırayla başında beklemeye başlamıştır. Dev, elmalar için gelince şehzadelerden en genci dev görüp onu gittiği yere kadar takip etmiştir. Dev'in yerin altındaki inine giren şehzade devle savaşmış, galip gelen şehzade padişah kızıyla evlendirilmiştir (Ateş, 2017, s. 210).

Sümer mitolojisinde ise Elma figürü direkt olarak geçmese de ana-tanrıça Ninhursag'ın bitki ve meyveler yarattığı ama bunların yenmesini yasakladığı anlatılmaktadır. Gılgamış Destanında Enki'nin merakına yenik düşerek çift yüzlü tanrı İşimud'dan bu meyveleri kendisi için kopartmasını istemiş ve sonra onları yemiştir. Fani olmayan Enki yasağa uymadığı için tanrıça Ninhursag tarafından ölümlü olmakla cezalandırılmıştır. Bir Altay mitinde ise konunun yine benzer ama isimlerin farklı işlendiği görülebilmektedir. Hikâyede Elmayı yiyen yılan Körmös suçu başkasına atmak için, Eje'yi kandırarak meyveyi yemesini sağlamıştır. Mitosta elmayı ikiye pay eden Eje'nin bir yarısını yediği, diğer yarısını da suyunu çıkartarak yemeyi reddeden eşi Törüngei'nin vücuduna sürdüğü söylenmektedir. Öykü; Törüngei'nin vücuduna değen yerlerindeki kıllar döküldüğü ve çıplak kaldığı ve

sonucunda cennetten kovulduğu, Eje'nin doğum sancısına mahkûm edildiği ve Tanrılar tarafından yılan Körmös' n düşman ilan edilerek yer altına s r ld ği şeklinde devam etmektedir. Yazıtlarda meyvenin adı okunamamış olsa da dil bilimciler ve antropologlar tarafından elma olasılığı her zaman yüksek bir ihtimal olarak görülmektedir (Daştan, 2014, ss. 68-70).

Semavi dinlere ise Elma figürünün sıklıkla yaratılış ve cennetten kovuluş öyküsünde yer aldığı, bu haliyle de Sümer ve Altay mitolojik metinleriyle benzerlik gösterdiği görülmektedir. Semavi dinlerden olan Museviliğin kutsal kitabı olan Tevrat'ın " nsanın Günahı" bölümünde Aden bahçesindeki yılan, bir gün kadına yaklaşır ve ağaçtaki meyveyi sormuştur. Kadın, tanrının ortadaki yani bilgelik ağacının meyvesi dışındaki tüm meyveleri yiyebileceklerine izin verdiğini yılana söylemiştir. Yılan kadını bir şekilde kandırır ve kadına bilgelik ağacı çekici gelmeye başlamıştır. Meyveleri toplayıp birini Hz. Âdem'e, birini kendine almış ve ikisi de meyveden tatmıştır. Kitap, meyveyi yedikten sonra çıplak kaldıkları ve Tanrı'nın kadına Havva ismini verdikten sonra ona giysiler yaptığı, Hz. Âdem'in de meyvenin verdiği sonsuz yaşamı hak etmediği için her ikisini de cennetten kovduğunu söylemektedir. Tevrat'ın bu bölümlerinde meyvenin adı, rengi ve cinsi belirtilmemektedir. Halk arasında elma olduğu düşünülen meyve, cinselliği değil sonsuzluğu temsil etmektedir (Tevrat, ss. 4-6).

Tevrat'ta adı geçmese de elma olarak kabul edilen yasaklı meyve, Semavi dinlerin diğer bir kutsal kitabı olan Barnabas  ncil'inde açıkça ifade edilmekte ve şu şekilde geçmektedir:

Allah insanı yalnız görünce dedi, "Onun yalnız kalması iyi değildir." Bu nedenle onu uyuttu ve kalbinin yakınından bir kaburga kemiği alarak, yerini etle doldurdu. Bu kaburga kemiğinden Havva'yı yaratıp, onu  dem'e eř olarak verdi. Bu ikisini Cennetin efendileri olarak yerleştirdi. Ve kendilerine dedi, "Bakın, size yemek için her meyveyi veriyorum, yalnız elmalar ve mısır hariç; ne olursa olsun, bu meyvelerden yememeye dikkat edin, yerseniz kirlenirsiniz ve öyle ki, sizi burada tutarak azap etmem; buradan sürer çıkarının ve büyük eziyetler çekersiniz." (Barnabas  ncil, t.y., s. 57)

İncil’de şeytan cennete yılan bedenini kullanarak girmiş, Hz. Âdem’i uyur vaziyette görünce Hz. Havva’nın yanına melek kılığında gitmiştir. Şeytan, Hz. Havva’yı sözleriyle etkilemiş ve ağaçtan elmaları koparmasını sağlamıştır. Hz. Âdem uyandığında şeytanın sözlerini tekrarlayan Hz. Havva, meyveleri Hz. Âdem’e vermiş, ikisi elmayı yedikten sonra çıplak kalmış ve utanç duyup, incir yapraklarıyla kendilerini saklamışlardır. İncil’de tanrı yasak elmaya karşılık Hz. Âdem’e eşini dinlediği için dünya işlerini yapmakla ve ölümlülükle cezalandırmış, Hz. Havva’yı da ömür boyu erkeğin hizmetini görmekle, hayatını erkeğin himayesi altında kalmaya ve doğum sancısıyla cezalandırmıştır (Barnabas İncil, ss. 58-60).

Tevrat ve İncil’de olduğu gibi Hz. Âdem ve Hz. Havva’nın yasak elmayı yemesiyle, cennetten kovulması mevzu Kur’an-ı Kerim’de benzer şekilde geçmektedir. Bakara suresinde Allah, Hz. Adem’le Hz. Havva’yı yarattıktan sonra cennetteki tüm nimetleri kullanabileceklerini, yalnızca gösterdiği ağaca dokunmamalarını, bunu yaparlarsa kendilerine kötülük yapan zalimlerden sayılacaklarını söylemektedir. İblisin vesveseleriyle ağaçtaki meyve yenilmiştir (Kur’an-ı Kerim, 87/ 67-73, s. 7). Bakaradan sonra A’raf suresinde iblis, insandan üstün olduğunu ve ona secde etmek istemediğini söylemektedir. Allah, kendinden zayıf gördüğü insana karşı iblise müddet verip huzurundan kovmuştur. İblis, Hz. Âdem ve Hz. Havva’ya yasak meyveyi yedirmek için, meyveyi yerlerse ebedi bir yaşama sahip olacaklarını ve Allah’ın bunu istemediğini söylemiştir. Sonsuzluk cazip gelmiş, meyve yenmiş ve iblis onları birbirlerine çıplak göstermiştir. Allah’a tövbe eden Hz. Âdem ve Hz. Havva dünyaya gönderilmiş, onlara dünyada yaşayıp, ölüp ve dirilecekleri söylenmiştir. Bakara ve A’raf surelerinde meyvenin adından bahsedilmemektedir. Ancak bahsi geçen meyvenin elmanın olduğu düşüncesi, Kur’an’ın dışında yürütülen fikirlerden ve yorumlardan kaynaklanmaktadır (Kur’an-ı Kerim, 39/7, s. 143).

Yasak elma için birçok teori olsa da din adamları ve bazı araştırmacılar için yasak meyve cinselliği, pişmanlık ve utanç hissini sembolize etmektedir.

Şeytanın şehvet duygusu ile onları kandırmaya çalışması ve bu duygu ile yasak ağaçtan yiyince hemen cinsel organlarının görünmesi, bu yasak ağacın cinsel münasebet olduğu düşüncesini güçlendirmektedir. Daha önceden şehvet duygularını düşünmeyen Âdem ve Havva, şeytanın hilesiyle cinsel birleşme yoluna girmişlerdir.

Yasağın delinmesiyle birlikte avret uzuvları birbirine görünmüş ve organlarını örtme gereği duymuşlardır. (Erdeğer, 2012, s. 69)

Katolik Hristiyanlarda elma, İncil'deki yasak meyvenin dışında Hz. Meryem'in yaşamı boyunca çektiği en büyük 7 ızdırabın temsilini yapmaktadır. Bunlar; Hz. İsa'nın ölümünü, çarmığa gerilmesini, Hz. İsa'yı ölümünden sonra kucaklamasını, Mısır'a gidişini, tüm kehanetlerin gerçekleşmesi, Hz. İsa'nın gömülmesi, Hz. Meryem'in oğlunu Kudüs topraklarında kaybetmesi şeklinde aktarılmaktadır. Hz. Meryem bu sebepten dolayı resmedilirken bazen elinde küre (elma) tutmaktadır (Gibson, 2009/2013, s. 183).

Kur'an 'da geçmeyen ama yazılı ve sözlü kaynaklarda Hz. Aişe, Hz. Muhammed (s. a. v.)'e Hz. Fatma'yı niçin koklayarak öptüğünün sorusuna şu şekilde cevap verdiği rivayet edilmektedir.

Ey Aişe, ben miraca götürüldüğüm gece, Cebrail beni cennete götürdü ve orada bana bir elma verdi; ben onu yedim; o, benim sulbümde nutfeye dönüştü. Yeryüzüne indiğimde Hatice'yle bir araya geldim. İşte Fatıma o nutfeden dünyaya geldi. O, insan şeklinde olan bir huridir. Cenneti arzu ettiğim vakit, onu öpüyorum buyurmuştur. (Gültepe, 2007, s. 353)

Başka bir rivayette Hz. Muhammed miraca çıktığında Cebrail'in ona cennetten bir elma getirdiğini, elmayı yedikten sonra miraçtan döndüğünde Hz. Hatice'nin hamile kaldığını söylemiştir. Hz. Hatice karnı büyüdüğünde Hz. Muhammed'e hamileyken yalnız kaldığında bebeğin kendisiyle konuştuğunu dile getirmiştir. Doğum zamanı ise Hz. Hatice'nin yardımına kimse gelmemiştir. Hz. Hatice'nin yardımına;

bu esnada aniden, güzellik ve nurları vasfedilemeyecek dört hanım Hatice'nin huzuruna geldi; onlardan biri: "Ben senin annen Havva'yım", diğeri: "Ben Mezahim kızı Asiye'yim", öbürü: "Ben Musa'nın bacası Gülsüm'üm", dördüncüsü: "Ben İmran'ın kızı ve İsa'nın annesi Meryem'im" dedi ve sözlerine şunu eklediler: "Kadınların yapması gereken işi üstlenmek ve sana yardım etmek için geldik. (Gültepe, 2007, s. 354)

Adı geçen dört önemli kadına bakıldığında doğuma ilk gelen Hz. Havva'nın yasak elmayı tatmasını, en son Hz. Meryem'in gelişi altın elmayı taşıyan Hz. Mesih İsa'yı hatırlatmaktadır. Bu rivayete bakıldığında elmanın cenneti ve doğurganlığı simgelediği düşünülmüştür. İslam inancına mensup toplumlarda çocuğu olmayanların veya sağlıklı, güzel ahlaklı evlat isteyenler için elmanın önemi büyükmüştür (Gültepe, 2007, s. 354).

“Ekşi Elma Bahçesi” adlı hikâyede, dervişlikte ders verici bir anlatıyla başlamaktadır. Engelli olan Mustafa, her sabah en güzel elmayı koparıp sevdiği kıza bırakmaktadır. Bir sabah elma ağacına yaslanıp uyuyakaldığında, Mustafa yaşlı bir dervişle tanışmıştır. Dervişin bilgisine hayran kalan Mustafa, onun yol arkadaşı olmak istemiştir. Mustafa aşkını dervişe anlatırken, derviş de Allah'tan bahsetmektedir. Mustafa'nın ders alma süreci sona ererken, onun yokluğu fark edilmiştir. Daha sonra ekşi elma bahçesinde Mustafa'nın ölü bedeni, elinde yanmış ve kırmızı renkte bir elma tutar vaziyette bulunmuştur. Mustafa'nın sevdiği kız Suna ise ağaçlardaki elmaların yeşil renkte olduğunu fark etmiş ve Mustafa'nın bedeninin bulunduğu ağacın altına oturmuştur. O anda Suna karşısında derviş ve Mustafa'yı canlı bir şekilde tebessüm ederken görür. Dervişlikte elma Allah aşkını ve cenneti simgelemekte, kişinin Allah aşkını bulduğunu, dervişlik makamına ulaştığını göstermektedir. Elmadan ısırık alan zaman ve mekân arasında geçiş yapabilmektedir. Renginin yeşil olması cenneti ve dünya hayatını, yanmış ve kırmızı oluşu insanın kul aşkıyla yanarken Allah aşkına tutulmasını, o sevginin sıcaklığının derinliğine işaret etmektedir (Argut, 2021, ss. 7-12, 70-79).

3. SEMBOLİZM ETKİSİNDE PLASTİK SANATLARDA ELMA FİGÜRÜ

Çoğu kültürün mitlerinde geçen elma figürünün her hikâyede değişken anlamlarda karakterize edilmesi, sembolik olarak da bu forma evrensellik kazandırmıştır. Farklı kültürlerle sahip sanatçılar, evrensel öyküler ışığında ele aldıkları elma figürüne sanatsal bağlamda farklı bakış açıları sunmuşlardır. Hemen hemen tüm kutsal metinlerde bir şekilde kendisine yer bulan, kült obje olan elma; sanatçılar içinde vazgeçilmez figürlerden biri olmuştur. Elmanın sembolik anlamlarıyla harmanlanmış

sanatsal yaratımları, soyut olanı somutlaştırarak sunulmuştur (Akyıldız Ercan, s. 1044). Bu başlık altında ele alınan çalışmalar resim, duvar rölyef ve süslemeleri ve heykel çatısı altında kendi içlerinde kronolojik olarak incelenmiştir.

Resim 3.1. Lucas Cranach The Elder, *Elma Ağacının Altındaki Bakire ve Çocuk*, 1520. Yağlı boya (*Meisterdrucke*, t.y.).

15. yy. sonlarında rönesans etkisine girmiş olan İtalya’da ressam Lucas Cranach, (Resim 3.1.) eserlerinde sembolik unsurları az ve sabit, tabiat ile figürler izleyiciyi tesiri içine alan dramatik biçimlerde kullanmıştır. Sanatçı figürlerini nü biçimlerde tasvir ederek Hz. Âdem ve Hz. Havva’nın yasak elmadan sonraki çıplaklığa gönderme yaptığı düşünülmektedir. Cranach’ın figürleri çıplak resmetmesinin diğer bir sebebi ise insanın doğallığını ortağa çıkarma çabası olarak ifade edilmektedir. Eserlerinin genelinde, dini konular işlenirken elma sembolünün sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Hz. Meryem ve Hz. İsa’nın birlikte çizildiği resimde, Hz. Meryem 15.yy.’a ait kıyafetlerle betimlenirken Hz. İsa çıplak ve elinde elma tutar biçimde tasvir edilmiştir. Bu tablodaki elmanın Hz. Havva’nın günahını ve imparatorluğu simgelediği düşünülmektedir (*Meisterdrucke*, t.y.).

Resim 3.2. Lucas Cranach, *Âdem ve Havva*, 1526. The Courtauld, Londra (*The Courtauld*, t.y.).

Cranach, 1526 yılında tamamlamış olduğu *Âdem ve Havva* (Resim 3.2.) tablosunda Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın cennette yasak meyveyi yedikleri anı resmetmiştir. Tabloda; İncil'de geçen hikayedeki yılan kılıklı iblisin ağaçta Hz. Havva'ya doğru yöneldiği, Hz. Âdem'in ise elindeki elmaya şaşkın bir ifadeyle bakarken, çevrelerine çeşitli hayvanların betimlendiği görölmektedir. Ayrıca resim günümüzde Teresa Fasolino tarafından yorumlanarak yeniden yapılmıştır (*The Courtauld*, t.y.).

Resim 3.3. Edward Burne Jones, *Garden Of The Hesperides*, 1869. Tuval üzerine yağlı boya (Jones, 2011).

İngiliz ressam Edward Burne Jones, sanat eğitim aldığı yıllarda Orta Çağ edebiyatıyla tanışmıştır. Jones, sanatta güzelliğin odak noktasında olması gerektiğini ve ona uygun sanatsal değerlendirilmelerin yapılmasını savunmuştur. Sanatının ilk zamanlarında gotik tarzda eserler üretmiş ve hayatının belli dönemlerinde kilise süslemeleri yapmıştır. Eserlerinde yer alan figürlerin detayları dikkat çekmektedir. Jones' un eserlerinde sıklıkla mitolojik öyküleri ve halk efsanelerini konu edindiği görülmektedir. *Garden Of The Hesperides* adlı çalışması da (Resim 3.3.) bunun en güzel örneklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Eserde; Hesperides'in nemfleri, bir yılanın sarılı olduğu elma ağacının etrafında tasvir edilmiştir (*Totally History*, t.y.). Mitosta yer alan bahçenin koruyucu canavarı Ladon, efsanede anlatıldığı gibi yüz başlı ejderha olarak değil, bir yılan olarak betimlenmiştir (*Sanders of Oxford*, t.y.).

Resim 3.4. Anna Lea Merritt, *Havva Pişmanlığın Üstesinden Geldi*, 1885. (Hamer, 2017).

Amerikalı sanatçı Anna Lea Merritt, 19. yy.'da sanat eğitimi almaya başlamıştır. Bu dönemde sanat, din, kültür ve ahlaki değerler anlayışına uymadığından, özellikle nü kadın figürü çizmek yasaklanmıştır. Böyle bir dönemde Merritt, akademilerle özgür bir şekilde çalışabilmek için uzun süre mücadele vermiştir. Yaşadığı dönemde kadın olduğu için ayrımcılığa da uğrayan Merritt, çalışmalarına devam etmiş, önce anatomi eğitimini tamamlamış ve kendisi gibi sanatçı ve eleştirmen olan eşi Henry Merritt'le kadın portreleri yapmaya başlamıştır. Dönemin sanat anlayışına aykırı bir biçimde nü kadın tasvirinin yer aldığı *Havva Pişmanlığın Üstesinden Geldi* isimli tablosuyla (Resim 3.4.) eleştirmenlerden beğeni toplamıştır. Tabloda; başını ellerinin arasına almış Havva ve etrafında birisi ısırılmış elmalar yer almaktadır (Hamer, 2017).

Resim 3.5. James Doyle Penrose, *İdun ve Elmalar*, 68 x 43 cm, 1890. (Meisterdrucke, t.y.).

Sanatçı James Doyle Penrose, *İdun ve Elmalar* adlı tabloda (Resim 3.5.) Kelt ve Viking mitlerinden yola çıkarak, dönemin hikayelerinde, yiyen kişiye zenginlik, güzellik, gençlik, iyileştirici, güç ve ebedi hayat veren Avalon bahçesindeki elmaları konu edinmiştir. Tabloda tanrılar tarafından korunan elmalar altın sandıkta muhafaza edilirken Idun ve askerleri görülmektedir (Anbarlı, 2021).

Resim 3.6. Rene Magritte, *İnsanoğlu*, 1964. Yağlı boya, 116 x 89 cm (Moralı, 2020).

Belçikalı sürrealist ressam Rene Magritte, *İnsanoğlu* (Resim 3.6.) eseriyle izleyiciye mistik bir betimle sunmaktadır. Moralı; arka fonun renginin, sakinliği ve sadeliğinin

sanatçının nehre atlayarak intihar eden annesini sembolize ettiğini düşünmektedir. Magritte, kapalı olarak betimlediği bulutlarla çalışmayı yaparken içinde bulunduğu ruh haline izleyiciyi de sokmaktadır. Sıradan ve mesafeli görünümlü adam sanatçının kendisini, yüzü kapatan yeşil elmanın ise düşüncelerini sembolize ettiği düşünülmektedir. Sanatçının çalışmasında tercih ettiği meyvenin elma olmasıyla mitlere ve dinlerdeki anlatılara gönderme yaptığı, elmanın renk tercihinde ise aşk temsili olan kırmızı yerine, düşün ve fikirlerin temsili yeşil rengi kullandığı görülmektedir (Moralı, 2020).

Resim 3.7. Teresa Fasolino, *Adam ve Eve*, 1990 (Teresa M Fasolino, t.y.).

Amerikalı illüstratör Teresa Fasolino genelde sanatçıların eserlerine kattığı eğlenceli dokunuşlarıyla tanınmaktadır. Teresa yaşamının bir döneminde reklam ajanslarında, mimar mühendisleri ve uzay sektörü için gerekli tasarımlar yapmıştır. Bu alanlarda hayal gücünü geliştiren Teresa Fasolino, eserler üzerinde tasarımlar yapmaya başlamış ve birçok koleksiyonda çalışmaları yer almıştır. En önemli eserlerinden biri de *Adam ve Eve* adlı çalışması (Resim 3.7.) olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere Teresa, Cranach'ın eserinden etkilenimle, çalışmasında Hz. Âdem ve Hz. Havva'yı astronot kıyafetlerinin içinde resmettiği görülmektedir (Teresa M Fasolino, t.y.)

Resim 3.8. Jeff Faust, *Şairin Saati*, akrilik boya, Tuval ölçüsü 60x48 cm (Jeff Faust Art, t.y.).

Sanatçı kabalık ve gürültülü şehir hayatından kaçmak nedeniyle eserler yapmaya başladığını söylemiştir. Sanat eserleri sanatçının hayalindeki ütopyik dünyasını yansıtmaktadır (Jeff Faust Art, t.y.). Resimlerinde “ince gerçeküstücülük” şeklinde isimlendirdiği üslubu ve sembolik öğeleri harmanlayarak gerçekleştirdiği çalışmalarında sıklıkla bulutlar, kaseler, kütleleşmiş meyveler ve hayvanlar görülebilmektedir. Gündelik unsurlardan mitsel ve mistik eserler yaratmaktadır. (Resim 3.8.)’de görülen *Şairin Saati* adlı çalışmasında da sıklıkla yaratılışın sembolü olarak betimlenen bir elma figürünün üzerinde yer alan kayık betimlemesi görülmektedir. Çalışma ile ilgili bir açıklama olmasa da Morali’nin daha önce de ifade ettiği gibi “aklın ve düşüncelerin rengi olan yeşil renk” elma tercihi ile sanki Faust, Güneş temsili bir kürenin altında yer alan kayık ile insanın aydınlanma serüvenine giden yolculuğu, üslubundaki dinginlikle izleyiciye aktarmak istemektedir (*The Lily Pad*, t.y.).

Resim 3.9. Alex Callaway, *Vanitas Ecologica*, Yağlı boya, 2019. Y. 38 cm x G. 46 cm (The Doorway Gallery, t.y.-a).

Alex Callaway, basit nesneleri iyi bir kompozisyonla, izleyiciye düşündürücü mesajlar verdiği natürmort çalışmalar üretmektedir. Callaway, tema olarak doğayı çalışmanın insanı içsel yolculuğa çıkardığını, tabiat ve kainatla ilgili farkındalık sağladığını düşünmektedir. Elma figürünü de çalışmalarında sıklıkla kullanan sanatçı, insanın yaradılışından günümüze doğru geçen süreci izleyiciye aktardığı *Vanitas Ecologica* adlı çalışma serisinin ilki olan eserinde (Resim 3.9.); antik dönem bir stant üzerinde konumlandırılmış insan kafatası ve yanında sembolik bir elma figürü kullanmıştır. Sanatçı bazen de diğer sanat akımların tekniklerini kullanarak da izleyiciye çeşitli göndermeler yapmaktadır (Callaway, 2018).

Resim 3.10. Alex Callaway, *Tuğla Üzerinde Elma*, 2019. Yağlı boya, Y. 21 cm x G. 21 cm (The Doorway Gallery, t.y.-b).

Resim 3.11. Hasan Vecih Bereketoğlu, *Elmalar*, Mukavva üzeri yağlıboya, 27 x 35 cm. (*Hasan Vecih Bereketoğlu 1895-1971, t.y.*).

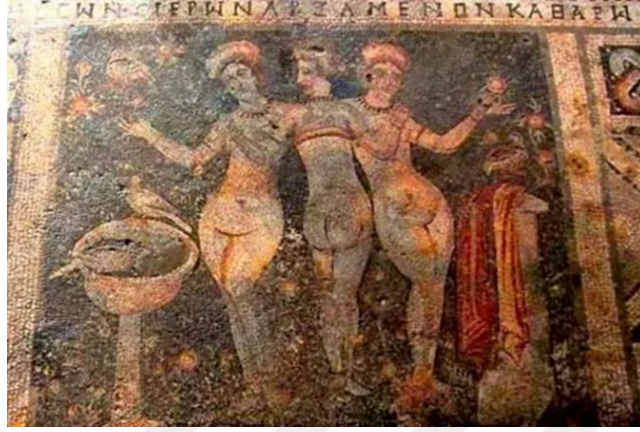
Hasan Vecih Bereketoğlu 1914 ve sonraki devrin Türk İzlenimci ressamaları arasında yer almaktadır. Sanatçı Halil Paşa tarafından keşfedilmiş, sanat üzerine eğitim almıştır. Sanatçı *Elmalar* adlı eserinde (Resim 3.11.) meyvenin rengini olduğundan biraz solgun ve arka fonu gri-bej tonlarında çalışmıştır (*Hasan Vecih Bereketoğlu 1895-1971, t.y.*).

Resim 3.12. Tatsuya Tanaka, *Kırmızı Halı*, Minyatür, 2015 (Woo, 2015).

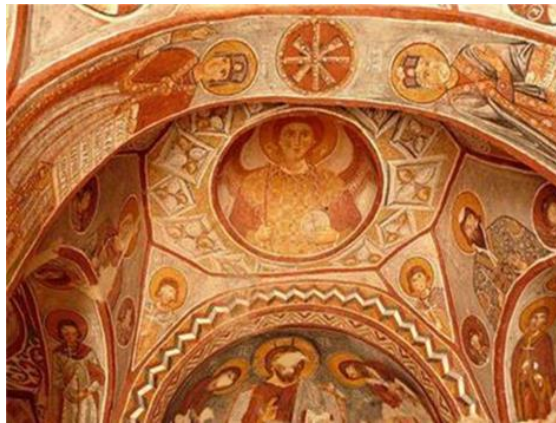
Japon minyatür sanatçısı Tatsuya Tanaka, gündelik yaşamda insanların kullandığı eşya ve yiyeceklerle, üretimini yaptığı ufak insan ve hayvan figürlerini bir araya getirerek yaratıcı sahneler modellemekte ve daha sonra bu sahneleri

fotoğraflamaktadır. *Kırmızı Halı* (Resim 3.12.) adlı eserde elma kabuğundan ünlülerin üstünde yürüyüp, poz verdiği kırmızı halı geçidi kurgulamıştır (Gazan, 2021).

Resim 3.13. *Üç Güzeller*, 4. Yy. Roma dönemi mozaik, Mersin (*Arsız Sanat*, 2017).

Üç Güzeller adlı tarihi eserde (Resim 3.13.) Mersin'in Narlı kuyu Köyündeki 4. Yüzyıla ait Roma dönemi hamamında yer alan mozaik taban süslemesiyle karşılaşmaktadır. Hera, Afrodit ve Artemis'in bulunduğu mozaikte Yunan mitolojinde tanrıların elde etmek için birbiriyle yarıştığı elma hikayesi konu alınmıştır. Mozaikte elinde elmaları ile çıplak işlenmiş üç tanrıça figürü, dönemin güzellik ve estetik anlayışı hakkında bilgi vermektedir (*Arsız Sanat*, 2017).

Resim 3.14. *Elmalı Kilisesi*, 11. Yüzyıl. Nevşehir (*Türkiye Kültür Portalı*, 2013).

11. yy. ortasında Nevşehir'de inşa edilmiş *Elmalı Kilisesi*, (Resim 3.14.) elma figürünün kullanıldığı nadide duvar süslemeleri içermektedir. Kilisenin

süslemelerinde kırmızı renk ağırlıklı, haç ve geometrik şekillere yer verilmiştir. Elmalı Kilisesi adı ana apsis önünde, kubbe içi tasvirlerden gelmektedir. Tasvirde; baş melek Mikail, bir elinde küre şeklinde elmayı tutmaktadır. Küre şeklindeki forma uzaktan bakıldığında, parlak ışıltı saçan hüzmeyi andırsa da nesnenin elma olduğu düşünülmektedir (Ölmez, 2012, s. 83).

Resim 3.15. *Herkül ve Atlas*, Kabartma, MÖ. 460-470, Olympia Arkeoloji Müzesinde sergilenmektedir (Cartwright, 2012).

Herkül ve Atlas adlı kabartma (Resim 3.15.) Olympia Zeus tapınağı için yapılmış, Herkül ve Atlas arasında geçen olayı anlatmaktadır. Yunan mitolojinde geçen Hesperides'in bahçesindeki altın elmaları isteyen Herkül Atlas ile anlaşma yaptığı hikâye anlatılmıştır. Herkül ile kısa süreliğine yer değiştiren Atlas, altın elmaları bahçeden kaçırıp Herkül'e uzatırken karşısında Herkül dünyayı tuttuğu görülmektedir (Cartwright, 2012).

Resim 3.16. Notre Dame Katedrali, *Eve ve Adam*, Hz. Meryem ana portalının altında Eve yasak meyveyi sunmakta, Batı cephesi, Paris (Wjarek, 2014).

Dini anlatılarda sıklıkla karşılan elma motifi, özellikle dini yapılarda yer alan süslemelerde görülebilmektedir. Paris'te bulunan ve Gotik mimarisiyle bilinen Notre Dame Katedrali'nde yer alan heykeller bu anlatıların bazılarını ev sahipliği yapmaktadır. Bu heykeller dini özelliklere sahip, sütun ve kapı üzerlerindeki Hz. Meryem ana heykellerindeki ayrıntıları ile de ilgi çekmektedir. Katedralin doğusunda yer alan Hz. Meryem ana kapısının altında, Hz. Âdem, Hz. Havva ve yarı insan yarı yılan biçiminde betimlenmiş Lilit kabartması işlenmiştir (Resim 3.16.). Cennetten kovulma hikayesindeki yasak meyve yenilmektedir. Lilit yasak ağacın üstünde Hz. Âdem ve Hz. Havva'yı izlerken, ikisinin de yenen elmadan sonraki çıplaklığı da kabartmada işlenmiş olduğu görülmektedir. Kabartmanın Hz. Meryem'in altında oluşuyla Hz. İsa ile bağlantı kurmak istendiği düşünülmektedir (*Sanatın Yolculuğu*, 2019).

Resim 3.17. Luciana Rondolini, *Tiffany*, 2011 (Rondolini, 2011).

Elmas, değerli taşlar ve değerli madenlerin insanı neden cezbediği sorusundan yola çıkarak *Tiffany* (Resim 3.17.) eserlerini üreten Luciana Rondolini, ışıltı saçan elmasları nesneye uyguladığında önem verilmeyen objeyi ön plana çıkartmayı amaçlamıştır. Rondolini, imitasyon elmas boncuklarla, sağlam veya çürük

meyvelerin yüzeylerini kaplamıştır. Elmas kaplı çürük olmayan meyve, insanın hep aynı gösterişli, çarpıcı vb. halini yansıtmaktadır. Sanatçı; çürümüş, içi boşaltılmış veya ezilmiş meyvelerin üzerini değerli taşla kapatmasını ise insanın bir gün değişeceğini, kişiyi muhteşem gösteren şeyin parlak mücevherlerden ibaret olacağı şeklinde açıklamaktadır (Rondolini, 2011).

Resim 3.18. Jeon Yong Hwan, *Elma Heykeli*, 2017. Alüminyum esaslı boya. 30 x 35 x 93 cm (Kim, 2022).

Koreli sanatçı Jeon Yong Hwan, çalışmalarının ana temasının dönüşüm döngüsü ve dolaşım olduğunu söylemektedir. Yin-Yang kuramını eserlerine uygulayan Yong Hwan, birbirini takip eden tasarımları, başlangıcı ve bitişin olmayacak şekilde, doğadaki zıtlıkları harmanlayarak somutlaştırma ve izleyiciye sunmaktadır. Eserlerinde devamlılık hissi insanoğlunun hayatını simgelemektedir. Ağırlıklı olarak alüminyum malzeme kullanarak ürettiği üç boyutlu çalışmalarından biri olan *Elma Heykeli* isimli çalışmasında da (Resim 3.18.) elma formunun oluşum ve dönüşüm sürecini betimlemektedir (Kim, 2022).

Resim 3.19. Yosuke Amemiya, *Eriyen Elmalar*, 2020 (Ebert, 2022).

Japon sanatçı Yosuke Amemiya tarafından yapılan *Eriyen Elmalar*, (Resim 3.19.) ahşap oyma tekniğiyle heykellerini yapmakta ve yağlı boya ile renklendirmektedir. Yosuke meyve olarak elma formlarını neden çalıştığı konusunda bir fikrinin olmadığını, eriyen görünümün formu sabit tutmak isterken ortaya çıktığını ve sıradan bir meyve olarak gördüğü elmanın insanlığın kurduğu yeni dünyayı kapsamasını ve bu arayışın sayısız gezegen üretmesini sağladığını belirtmiştir. Sanatçı insanlığın elmayı neden evrensel bir önem verdiğini anlama çalıştığını, elmanın formunu bozarak yeni evrensel form çıkarmak istediğinden söz etmiştir (Kiriyaama, 2022).

3.1. Çağdaş Seramik Sanatında Bir Sembol Olarak Elma Figürü

Modern sanatın sonlandığı düşüncesiyle; 1960'lı yıllarda çağdaş sanat hareketi ortaya çıkmıştır. Geleneksel sanat anlayışından farklı bir yaklaşımla, ilk önce toplumsal sorunlara ve kültürel değişimlere odaklanılmıştır. Sanatçılar genellikle geleneksel sanatın değişmez kalıplarının, dışına çıkarak yeni ve özgün eserler yapmaya başlamıştır. Çağdaş sanat toplumsal, siyasi ve dini konuların dışında bireysel görüşleri ve hislerin daha fazla ön plana taşımıştır. Birçok çağdaş sanat eserinde toplumsal cinsiyet problemleri, kimlik, ruhsal, ırkçılık, göç, sınıf ayrımı, çevre sorunları, teknoloji, insan ilişkisi gibi konulara değinilmekte ve semboller aracılığıyla da mesajlar verilmektedir. Plastik sanatların hemen her alanında olduğu gibi günümüz seramik sanatı eserlerinde de sıklıkla sembolik anlatılara

başvurulmakta, verilmek istenilen mesajlar direkt ya da dolaylı olarak bu semboller aracılığıyla ifade edilmektedir (Saç Kavrayan, 2019, ss. 63-65).

Tez kapsamında ele alınan elma figürü de sembolik bağlamda seramik formlarda farklı biçimlerde ele alınmıştır. Bu kapsamda Kate Macdowell, Susan Clusener, Krzysztof Strzelecki, Kyungmin Park, Kimberly Cook, Anne Sophie Gilloen, Li Lihong, Zehra Çobanlı ve Sevinç Köseoğlu Ulubatlı'nın çalışmaları incelenmiştir.

Resim 3.1.1. Kate Macdowell, *İşyan Meyvesi: Elma*, 2017. Elle şekillendirme, Porselen, 4 ½"x4 ½"x2" (Macdowell, t.y.-a).

Çağdaş seramik sanatçılarından Kate Macdowell, çalışmalarında insanın doğaya olan duygusal yaklaşımını göstermektedir. İklim değişikliği, insan kaynaklı çevre tahribatı ve benzeri durumlar sonucunda nesli tükenmiş veya tükenme tehlikesi taşıyan bitki ve hayvanları çalışmalarında sıklıkla konu teşkil etmektedir. Sanatçı eserlerinde (Resim 3.1.1., 3.1.2.) mitolojik öykülerden yararlanmakta ve bu bağlam elma formu üzerinden eserler ortaya koymaktadır. Macdowell çalışmalarında genellikle porseleni tercih etmektedir (Ellie Claire Art Blog, 2017).

Resim 3.1.2. Kate Macdowell, *Garip Meyve*, 2013. Elle şekillendirme, Porselen, Koni 6 sır, 3x3x3 (Macdowell, t.y.-b).

Amerikalı seramik sanatçısı Susan Clusener, çevredeki canlı cansız varlıkların yapısını araştırırken, gördüklerini eserlerine yansıtmaya başlamıştır. Çalışmalarında sıklıkla meyve formları üzerinden bir anlatım dili tercih ettiği görülmektedir. Sanatçı çalışmalarını, nesnelerin form ve renklerinde fazla oynamadan, eserin içeriğine eğlence katarak yaratmaktadır. *Yarım Elma* çalışmasında (Resim 3.1.3.), 50 cm genişlikte, yarıya bölünmüş elma dilimi görülmektedir. Çekirdek, ağaca dönüşmüş ve meyvelerini dökmüş, yüzeyde de bir böcek bulunmaktadır. Çalışma doğadaki mevcut düzeni ve döngüyü mizahi bir dille yansıtmaktadır. Clusener, seramik heykel üretmenin dışında, atölyesinde sanat öğrencileri de yetiştirmektedir (Mossaed, 2009).

Resim 3.1.3. Susan Clusener, *Yarım Elma*, 2009. En 50 cm. Demos Galerisi'nde Susan Clusener sergisi (Mossaed, 2009).

Resim 3.1.4. Krzysztof Strzelecki, *Bir Elma – Yasak Meyve*, 2020 (Thomas, 2021).

Polonyalı sanatçı Krzysztof Strzelecki, çalışmalarında LGBTQ problemlerini ve erkek bireylerin cinsel eğilimlerinin toplum nezdindeki negatif bakış açısını eleştirel bir perspektiften ele almaktadır. Bazı çalışmalarında İlk Çağ insanların yaşamlarını, günümüz insanların maruz kaldığı hayat koşullarıyla kıyaslarken *Bir Elma – Yasak Meyve* (Resim 3.1.4.) adlı çalışmasında olduğu gibi mitolojik ve dini anlatılardan yararlanmaktadır. Toplumsal, siyasi ve kültürel baskıların yok olmasını savunan sanatçı, oluşturduğu formlarda çıplak insan figürleri kullanmaktadır (Strzelecki, 2023).

Resim 3.1.5. Kyungmin Park, *Her Seferinde Bir Isırık*, 2021. B Karışım çamur, 13,5 (Y) x 9 x 9 (Park, t.y.).

Güney Koreli sanatçı Kyungmin Park 2020 ve 2022 yıllarında ürettiği seramik heykel eserlerinde çocuk figürlerini, çocuklardaki davranış ve hisleri nesnelerle harmanlamıştır. Elma figürü ile yaptığı çalışmalarda (Resim 3.1.5., 3.1.6.) hibrit formlarla da karşılaşmaktadır. Yetişkin insanların karamsar hislere sıkıştığını, ruhların sınırlandığını, çocukların dünyasında bunların olmamasının yanı sıra karmaşık bilinçlerini sunmaktadır. Bir yetişkinin hayattan umduyuyla, bir çocuğun istekleri arasındaki farkları izleyiciye düşündürmek istemiştir. Çalışmalarında canlı renkler tercih etmektedir (*American Craft Council*, 2022).

Resim 3.1.6. Kyungmin Parkı, *Görüşmeyeli Nasılsın? / İç Gözlem*, 2022. Altın yaldız, 58 x 24 x 22. The Clay Studio (*The Clay Studio*, 2023).

Resim 3.1.7. Anne Sophie Gilloen, *Partir Du Souliers Rouges Galeri*, 2022 (Gilloen, 2022).

Fransız seramik sanatçısı Anne Sophie Gilloen, seramik ile küçük yaşlarda tanışmıştır. Anne önce karakterler oluşturmakta ve onları doğayla buluşturmaktadır (*Edition Strassacker*, t.y.). Günlük yaşamda sıkça karşılaşın hikayelerin ya da o hikayelerin kahramanlarını kendi üslubuyla yorumlayan Gilloen, hayatta küçük şeylerin kendisinin ilham kaynağı olduğunu ve olayları bir çocuğun gözünden görmeye çalıştığını söylemektedir Gilloen'in (Resim 3.1.7.)'de ki çalışmasında yer alan Büyük bir elmaya sarılmış kırmızı başlık takan bir kız tasvirinin bulunması sebebiyle, Kırmızı Başlıklı Kız hikayesinin bir betimlemesi olduğu düşünülmektedir (*Anne-Sophie Gilloen*, t.y.).

Resim 3.1.8. Kimberly Cook, *Çiçekleri Alınmış*, 2013. Kalıp tekniği, Mason sır, Altın yaldız, 22,5 x 7 x 15 (Kimberly Cook Ceramics, 2020).

Sanatçı Kimberly Cook, dini inançların toplumların düşünce ve eylemlerini nasıl etkilediğini gözlemlemektedir. Katolik Hristiyan kültürüyle büyüyen sanatçı uyulması gereken dini kuralların tümüne karşı bir duruş sergilemekte ve bunu çalışmalarına yansıtmaktadır. Bu kuralların gereksiz, zorlama, travmatik olduğunu düşünen sanatçı, bununla birlikte eserlerinde (Resim 3.1.8., 3.1.9.) etkilendiği dini hikayeleri de tema olarak kullanmaktadır. Real anlatıyı soyutlayarak çalışan hem gücü hem de güçsüzlüğü bir arada figürlerinde kullanan sanatçı, yarattığı figürlerin ve sembollerin çoğu zaman bilinçli bir şekilde formlarında bozulmalar yarattığını söylemektedir (*Ceramics Now*, 2012).

Resim 3.1.9. Kimberly Cook, *Harbinger*, 2010. Sır altı tekniği, Altın yaldız, 18 x 10 x 4 (Kimberly Cook Ceramics, 2020).

Resim 3.1.10. Li Lihong, *Mini Apple China*, 2018. Sır gold, Y. 6,2 x D. 5 cm (*Art For All*, t.y.)

Çinli seramik sanatçısı Li Lihong, Çin'in impatorluk zamanlarındaki geleneksel porselen dekor tekniğini, günümüz çağdaş sanat anlayışıyla birleştirmektedir. Günümüzde üretimin hızlı artışıyla çoğalan markalara ait logolarının üzerine geleneksel Çin sanat kültürünü yansıtsan motifler işlemektedir. Çalışmalarında (Resim 3.1.10.) porselen çamuru kullanan sanatçı, Batı dünyasına taşıdığı eserlerinde geleneksel dokunuşlarıyla da kadim Çin kültürünün unutulmamasını amaçlamaktadır (Kim, 2021).

Resim 3.1.11. Zehra Çobanlı, *Beyaz/siyah* isimli sergisinden, 2010 (Evetbenim, 2010).

Türk seramik sanatının önemli isimlerinden biri olan Zehra Çobanlı, *Beyaz/Siyah* isimli sergisinde yer alan bu çalışmasında (Resim 3.1.11.) geçmiş ve şimdiki zamanla ilişki kurmaktadır. Sanatçı tabiattaki nesneleri kullanarak doğanın, insan kaynaklı müdahalelerin sonucunda tükenmeye ve yok olmaya doğru gittiği yolculuğunu anlatmaktadır. Çobanlı çalışmasında, parlak altın yaldız ile betimlediği elma formuyla, doğanın geçmişteki sembolik tarihiyle kurduğu bağı izleyiciye aktarmaktadır (Evetbenim, 2010).

Resim 3.1.12. Sevinç Köseoğlu Ulubatlı, *Save The Future*, 2022 (MGÜ., 2022).

Sevinç Köseoğlu Ulubatlı (Resim 3.1.12.) *Save The Future* çalışmasında tohumdan yola çıkarak, insanoğlunun katlettiği tabiatın insana rağmen kendini yenilemesine

dikkat çekmek istemiştir. Sanatçı dünyanın yeşilden mahrumlaştığını, verimsizleştğini ve kuraklaştığını, toplumlarında bunda büyük rol oynadığını söylemiş ve çalışmasında konu edinmiştir. Ulubatlı çalışmasında, elmanın üzerinde durduğu kaideye paslanmış çelik görünümü vererek endüstrileşmeyi, elmanın soluk ve betonumsu rengi sanatçının gözündeki günümüz dünyasını temsil etmektedir (MGÜ., 2022).

4. KİŞİSEL UYGULAMALAR

Önceki bölümlerde elma figürü üzerine farklı mitolojik ve semavi dinlerin metinlerinde anlatılan hikayelerden bahsedilmiştir. Geçmişten günümüze dek uzanan elmanın çeşitli kültürlerdeki öyküleriyle birlikte, sembolik değer ve anlamlarına değinilmiştir. Öyküleri, tadı, formu ve rengiyle sanatçılara ilham kaynağı olan elma figürüne yüklenen yeni sembolik anlam, meyveye kazandırılmış form ve bu form üzerine yapılan göndermeler araştırılıp tez kapsamında önce plastik sanatlarda daha sonra seramik sanatında incelenmiştir. Kişisel uygulamalar bölümünde elma figürüne yeni form, renk, sembolik ve hikayeler katmak istenilmiş, bilimden destek alınarak kozmik evren ve uzay araştırmalarıyla ilgili konular üzerinde ağırlıklı durulmuştur.

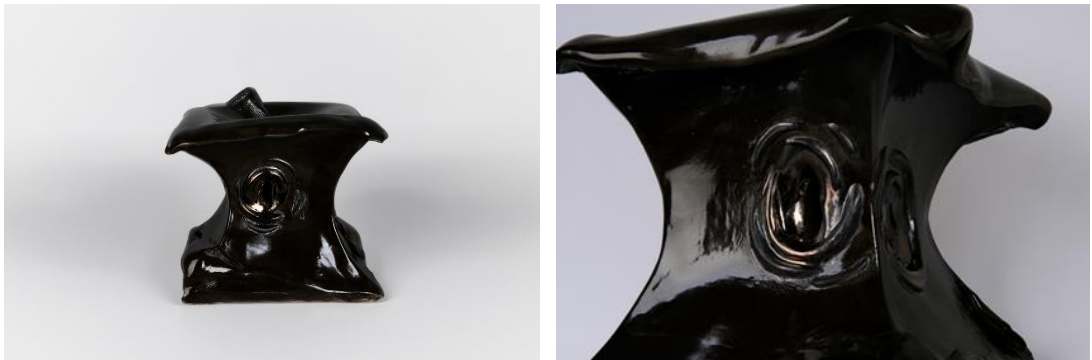
Yolculuk I ve Yolculuk II isimli çalışmalar, (Resim 4.1., 4.2.) ‘yasak elma’ hikayesinden esinlenilerek, insanın gelecekte yapacağı yolculuklarını ve dünyalar arayışını sembolize etmektedir. İnsanlık, Hz. Âdem ve Hz. Havva’nın yasak ağacın meyvesini yemesi ile cennetten dünyaya ilk yolculuğun gerçekleştirmiş, yirmi birinci yüzyılda ise farklı dünyalara yolculuğun mümkün olabileceğini düşünmekte ve bunun ufak adımlarını da yakın gezegenlere giderek gerçekleştirmektedir. Günümüz insanı teknolojinin gelişmesiyle gelecekte gerçekleştirmeyi umduğu gezegenler ötesi yolculukları solucan delikleriyle yapmayı hayal etmektedir. Solucan deliği açtığı geçitlerle evrende, farklı gerçekliklerin var olduğunu en azından teoride mümkün kılmaktadır. Solucan deliğinin varlığı, insana keşfetme ve farklı gerçekliklere erişebilme arzusuna her geçen gün daha fazla yaklaştırmaktadır. İlk insanın evrene olan merakı günümüz insanında devam etmekte, bu duygu ve deneyime olan ilgisi, bilinmezlikleri keşfetme cesaretini diri tutmaktadır. İnsanın dünyaya gelişine vesile olan elma, dört duvar arasında sıkışıp kaldığı dünyayı temsilen kübik tarzda yorumlanmış bir metaforu olarak çalışmanın gövdesinde yer almakta ve yüzeyde

bulunan delikler gelecek insanın yapacağı yolculukların geçiş güzergahları olacak olan solucan deliklerine göndermede bulunmaktadır.

Çalışmalarda (Resim 4.1., 4.2.) yüksek dereceli, stoneware çamuru kullanılmıştır. Yolculuk serisindeki figürlerde farklı renkte çamur kullanılması, elma figürünün farklı kültürlere ait birçok öyküde geçmesine bir göndermedir. Çalışmalarda yüzeye eklenen deliklere gold ve geriye kalan kısımlarına ise koyu kahverengi-gri efektli sır tercih edilerek her elma figürünün tasarımında farklı etkiler yakalamak arzulanmıştır. 1030 °C’de sırlı pişirimi yapılmıştır.

Resim 4.1. *Yolculuk I*, 30 x 30 cm, Stoneware çamur, Elle şekillendirme, 2023

Resim 4.2. *Yolculuk II*, 30 x 30 cm, Stoneware çamur, Elle şekillendirme, 2023

Büyük Patlama isimli çalışmanın (Resim 4.3.) ortaya çıkış sürecinde “evrenin nasıl yaratıldığı? ve patlamadan önce ne vardı?” soruları üzerinde durulmuştur. Dinlerde büyük patlama tanrının gerçekleştirdiği bir olayken, birçok mitolojik öyküde değişik

şekillerde anlatılmaktadır. Örneğin; Kore mitinde boşlukta karanlık ve parlak iki zıt çığ taneleri arasında çarpışma gerçekleştikten sonra evren oluştuğu söylenmektedir. Bilim insanları ise büyük patlama ile ilgili çeşitli teoriler, hipotez ve görüşler sunmaktadır. Bu bilgilerden etkilenerek çalışma, ilk patlamayı simgeleyen, henüz üçüncü boyuta doğru hacim almamış ezilmiş bir biçimde iki boyutlu elma formu oluşturulmuştur. Form üzerindeki kabartma küreler ise çekirdeklerin merkezinde patlama sonrasında meydana gelmiş olabileceği düşünülen solucan deliklerini, galaksileri ve yıldız sistemlerini temsil etmektedir. Çalışmada şamotlu çamur kullanılmış olup, bisküvi pişirimi yapıldıktan sonra form üzerine fırça ile ışıltı etkili mat sır, parlak gold ve siyah efektleriyle yarı parlak kırmızı sır uygulanmış, 1030 °C’de sırlı pişirimi yapılmıştır.

Resim 4.3. *Büyük Patlama*, 48 x 40 cm, Şamotlu çamur, Elle şekillendirme, 2023

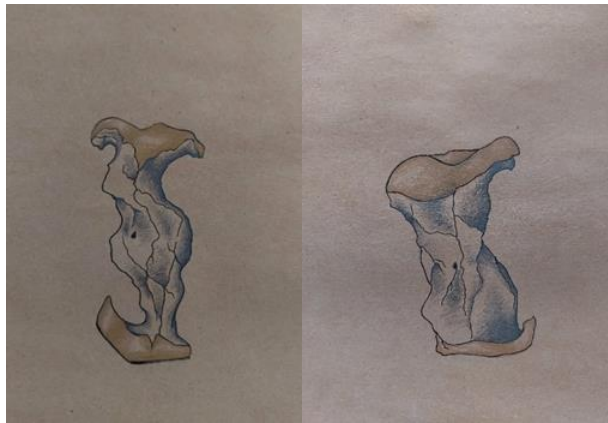
Ölümsüz isimli bu çalışmada (Resim 4.4.) elma çekirdeği üzerinde durulmuştur. İnsanoğlu tanıştığı ve bildiği dünyevi hayatı, hiç görmediği ama hep arzuladığı cennete karşı daha ılımlı yaklaşmıştır. İnsan kendi bedeninde dünyevi hayattan kopmak istemediği gibi daima gençliğin verdiği güzellik, güç ve sağlığı da beraberinde istemektedir. İnsanoğlunun sonsuzluk arayışının altında korku duygusunu unutulmak, var olmayıştaki o hiçlik durumu yatmaktadır. Bu sebeplere dayanarak insan yok olmamak için farklı yöntemler denemiş, bazıları yeni yaşanabilir bir gezegende insan ırkını yerleştirme çabasına girmiştir. İnsanın diğer yörüngelerde yapacağı ilk hasat ile belki de yaratacakları yeni cennetler ve bu sayede türünün devamlılığı elmanın çekirdeği ile sembolize edilmiştir. Form stoneware çamur ile elle şekillendirilmiş ve yüzey üzerinde çeşitli doku denemeleri yapılmıştır.

Çalışmada fırça ile şeffaf ve kristal efektli sır tercih edilmiş ve 1030 °C’de sırlı pişirimi yapılmıştır.

Resim 4.4. *Ölümsüz*, 28 x 18 cm, Stoneware çamur, Çalışmanın sırlı ve eskiz hali 2023

Kızıl I ve *Kızıl II* isimli çalışmalarda (Resim 4.6., 4.7.) yemiş elma formuna kadın ile erkek vücudunun anatomisi verilmeye çalışılmıştır. İnsanlığın evrene ve yerküreye olan ilgisi dünya dışında insan ırkının ve diğer tüm canlıların hayatta kalabilmesi için gerekli koşulların ulaşılabilir başka bir gezegende olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu iki çalışmada elma figürü dünyayı, yemiş oluşu dünya üzerinde yapılan bütün deneyim ve keşifleri temsil etmektedir. İki çalışmada da şamotlu çamur kullanılmış ve plaka yöntemiyle elle şekillendirilmiştir. Formda, elmanın iç kısımları beyaz akışkan sır, kabuk bölümünde ise siyah efektli kırmızı renkte yarı parlak sır uygulanmıştır. Sır pişirimi 1040°C’de gerçekleştirilmiştir.

Resim 4.5. Eskiz çalışmaları

Resim 4.6. *Kızıl I*, 24 x 13 x 21 cm, Şamotlu çamur, Elle şekillendirme, 2023

Resim 4.7. *Kızıl II*, 22 x 25 x 14 cm, Şamotlu çamur, Elle şekillendirme 2023

Yaşam Döngüsü I, *Yaşam Döngüsü II* ve *Yaşam Döngüsü III* adlı çalışmalarda (Resim 4.10., 4.11., 4.12.) bir yıldızın doğumundan ölümüne kadarki süreçte gerçekleşen galaksiler, gezegenler ve onlardan kalan gök taşlarının oluşumunun

(doğum, yaşam, ölüm ve sonsuzluk), insanoğlunun döngüsüyle benzerliği elma ve elmanın çekirdeği üzerinden sembolize edilerek soyutlaştırılmıştır.

Bir yıldız kendi eksen ve yörüngesinde varlığını sürdürürken ömrü yavaşça dolar ve yeniden doğabilmek için kendi içine çökmeye başlar, bir müddet sonra ışığı söner ve büyük bir patlama ile son bulur. Yeniden doğuş işte tam bu esnada başlamaktadır. Kendi, parçalarından bazen bir galaksiye, bazen ise hayat barındıran gezegenler ya da gök taşlarına dönüşür (Bakırcı ve Evren, 2022).

Bu döngü insanoğlunun yaşam döngüsüne benzemektedir. İnsan doğar, yaşar bu esnada kendini adeta klonlar, kendi benliğini içinde taşır, geliştirir, doğurur sonra yetiştirir ve ölür. Tıpkı yıldızlar gibi ölümde beden ve bilinçteki kodlar kaybolmamakta doğurduğu yeni bedende aynı kodlar devam etmektedir. Evrendeki yıldızların ve insanların ölümsüzlüğe giden hayat yolculuğu süreklilik bağlamında birbirine oldukça benzemektedir. *Yaşam Döngüsü I*'de birbirinden ayrılan/kopan elma formları ile doğmaya, *Yaşam Döngüsü II ve III*'de ise doğumdan sonra oluşan hem farklı hem de bazı yönlerle aynı elma ve çekirdeği üzerinden yeni oluşumlara göndermeler yapılmıştır. Üç çalışmada da (Resim 4.8., 4.9.) kırmızı akışkan sır ve kristal efektli sır tercih edilmiş ve fırça kullanılarak yüzeye uygulanmıştır. Sır pişirimi 1040 °C'de yapılmıştır. Çalışmaların yüzeylerine dokular eklenerek formda soğumaya ve kabuklaşmaya yeni başlayan bir katman izlemi vermek amaçlanmıştır.

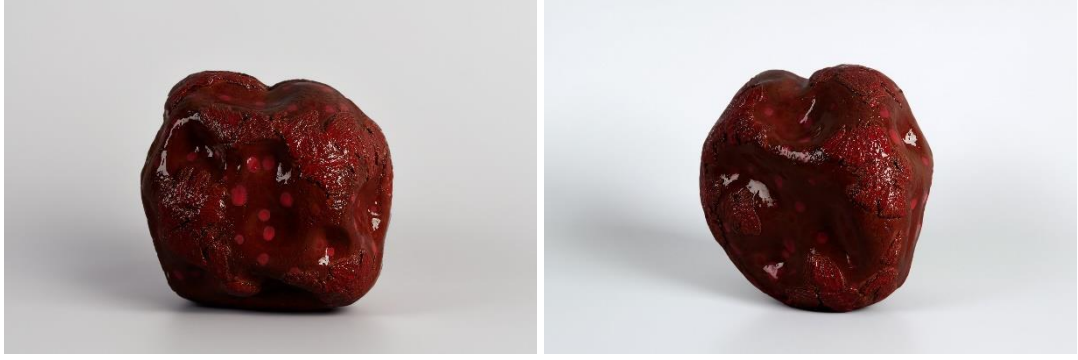
Resim 4.8. *Yaşam Döngüsü I* çalışmasının sır uygulaması.

Resim 4.9. *Yaşam Döngüsü II* ve *Yaşam Döngüsü III* çalışmalarının sır uygulaması.

Resim 4.10. *Yaşam Döngüsü I* farklı iki açıdan görünümü, Çalışmanın ölçüsü 35 x 20 cm, Şamotlu çamur, Elle şekillendirme 2023

Resim 4.11. *Yaşam Döngüsü II* çalışmanın farklı iki yönden görünümü, 26 x 26, Şamotlu çamur, Elle şekillendirme, 2023

Resim 4.12. *Yaşam Döngüsü III*, Şamotlu çamur, Elle şekillendirme, 27 x 17 cm, 2023

Portal adlı çalışma (Resim 4.13) elmanın ortadan ikiye kesildiğinde ortaya çıkan yıldız şeklinden ilham alınarak insanın uzak gelecekte yapacağı yolculuk araçlarına alternatif olan portallar odağında tasarlanmıştır. Bilim kurgunun unsuru olarak portallar ulaşmak istenilen herhangi bir şeye ya da yere giden kısa yollar bilinmektedir. Yalnız bu yolculuklar insanın her zaman planladığı ya da hesapladığı gibi olmayabilir. Solucan delikleri gibi insanı bilinmeyen maceralara sürükleyen Portallar bazen istenilen adrese değil bilinçaltında unutulmuş, arzulanın zaman aşımında değişmesi gibi umulmadık yere veya doğru adres de olsa kötü sonuca

ulaştırabilir. Ama yine de insan geçmişte olduğu gibi bir şekilde bu yeni düzene de uyum sağlayacak ya da onu bir şekilde kendine göre yeniden düzenleyecektir. Bu fikirten yola çıkararak kesilen elmanın ortasındaki şekle ithafen stilize bir yıldış bulunan form üzerinde portalları simgeleyen elma çekirdek rlyeşleri oluşturulmuştur. Çalışmada şamotlu çamur kullanılmıştır. Form zerine fırça ile ışıltılı efektli mat sır, parlak gold sır uygulanmış ve sır pişirimi 1030 °C’de yapılmıştır.

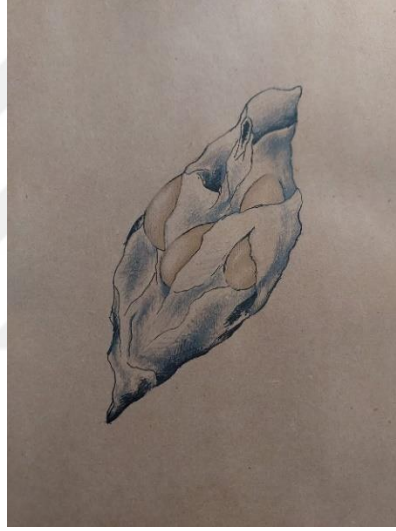
Resim 4.13. *Portal*, şamotlu amur, Elle şekillendirme, Pano, 35 x 26 cm, 2023

Resim 4.14. *Portal* alışmasının detay görüntüsü.

Yeni Bir Gemi adlı alışma (Resim 4.16) elmanın i-orta kısımda çekirdeklerin tutunduğu yuvadan ilham alınarak, uzaya insan taşıyan araçlardan biri olarak

düşünülmüş ve oluşturulmuştur. İnsanın Ay'a ilk ayak bastığı günden itibaren içindeki yeni gezegenler keşfetme ve araştırma duygusu güçlenmiştir. Günümüzde planlı şekilde dünyadan uzaya, bilimsel ya da turistik amaçlarla insanların taşındığı araçların sayısı hızla artmaktadır. Elmanın iç yapısından esinlenerek yapılan çalışmada ayrıca; Türk mitolojisindeki "kızıl elma" hikayesine de gönderme yapılmak istenmiştir. Türk mitinde; elde etmek istenilen veya fethedilecek hedefi simgeleyen elma burada insanlığı yeni hedeflere taşıyan bir mekik konumunda kurgulanmıştır. Çalışmada yüksek dereceli, stoneware çamur kullanılmış, bisküvi pişiriminin ardından beyaz akışkan sır ve mat siyah sır uygulanmış, 1040 °C'de sır pişirimi yapılmıştır.

Resim 4.15. Çalışmanın eskiz hali.

Resim 4.16. *Yeni Bir Gemi*, Stoneware çamur, Elle şekillendirme, 33 x 18 cm, 2023

5-SONUÇ

İnsan var oluşundan itibaren duygularını, bilgilerini, fikirlerini, deneyimlerini paylaşmak ve depolamak amacıyla sembolleri kullanmıştır. Çoklu anlamları ve kültürler arası değişkenliğiyle semboller; inanç, kültür, mitoloji ve sanat sistemlerinin temel taşlarından biri olarak kabul görmüş ve görmeye de devam etmektedir. Geçmişten günümüze birçok mitolojik ve dini anlatıda metaforik bağlamlarda işlenen ve aktarılan elma figürü, evrensel niteliğiyle farklı kültürden ve farklı sanat disiplinlerinden birçok sanatçıya ilham olmuştur. Elma figürünün sembolize ettikleri bağlamında çok anlamlılığı sanat olgusunda ön plana çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar ve incelemelerin sonucunda elma figürünün bireysel ve evrensel sembolize ettiği anlamlarına, aynı zamanda yenilikçi yaklaşımlara göndermeler yaparak dikkat çekilmiş ve elma figürünün taşıdığı farklı anlamlar ile süreç içinde geçirdiği değişim sanatsal perspektiften ele alınmıştır. Tez kapsamında ele alınan sanatsal çalışmalara bakıldığında; ilk dönemler de elma figürü mitolojik, dini öyküler ve halk efsaneleri temalarında bir sembol nesnesi olarak kullanılmıştır. İlerleyen süreçte değişen sanat algısıyla birlikte elmanın simgelediği anlamlarda kendi içinde evrilmiş ve sanatçının psikolojik ruh hallerini, daha önce başka sanatçılar tarafından yapılmış eserlere alternatif ve eğlenceli dokunuşlardaki bir objeyi, endüstrileşmenin artmasıyla doğanın katledilmesinde insanı ve LGBTQ problemleri gibi temaların önemli bir temsili haline dönüşmüştür. Ancak elmanın sembolize ettiği anlamlar devamlılığını korumuştur. Geçmişten günümüze dek sanatçılar elmaya pişmanlık, günah, güç, cinsellik, sonsuzluk, güzellik, bereket, zenginlik, doğa, doğurganlık gibi anlamlar ışığında sembolleştirmişlerdir. Gelişen teknoloji ve değişen sanat anlayışlarıyla elma formunun küre tasvirinin dışına çıkmış, ezilmiş, soyulmuş, çürümüş, çekirdeği üzerinde oynanmış, deforme edilmiş, farklı malzemelerle bir araya getirilerek çeşitli formlar kazandırılmış olduğu görülmektedir. Elma figürü sanatta edindiği yeni formlarıyla, yeni semboller edinmesi sanatçılara daha özgün, sınırsız ve özgür ifade ortamı sağlamıştır.

Elmanın çeşitli malzemeler kullanılarak üretilen sanatsal tasvirleri ve özellikle seramik sanatında bu formu tercih eden sanatçıların eserleri incelenmiştir. Elma figürüne çağdaş seramik sanatçılarının form, teknik, yorum ve yenilik bakımından

nasıl katkılar sundukları araştırılmıştır. Bu kapsamda incelenmiş olan seramik çalışmalarda elma figürünün genellikle sabit küre formunda sıkışmış olduğu görülmektedir. Ancak sanatçıların bu forma yükledikleri anlamların klasikleşmiş ifadelerden net bir şekilde ayrıldığı da görülmektedir.

Plastik sanatlar alanında yapılmış geçmiş dönem çalışmaların da elma figürü genellikle Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın cennetten kovulma serüveninin temsilleri ya da bu anlatıdan yola çıkarak sembolleştirmeler şeklinde ele alınmasına karşın tez kapsamında yapılmış olan çalışmalar genel olarak elma sembolü üzerinden yapılmış ve yapılacak olan uzay keşiflerine ve insanın bundan sonraki serüvenlerine bir gönderme niteliği taşımaktadır. Üretilmiş seramik formların alt metinlerinde mitolojik ve dini anlatılar bulunmaktadır. Bu öykülerden yola çıkılarak yeni biçimlerde farklı anlatım şekilleri oluşturulmuştur. Günümüz perspektifinden bakıldığında geçmiş dönem medeniyetlerinin mitolojik öyküleri, zamanımızın bilim-kurgu filmleri ile karşılaştırılabilir. Her ikisi de hem ortaya çıktığı zamanını hem de sonraki dönemleri etkilemiş ve etkilemektedir. Bu bağlamda, elmanın sembolize ettiği anlamlar ile geçmişin ve geleceğin bir formda tezahür bulması çalışmaların yine ortak gayelerinden biri olmuştur.

Bu çalışmayla; kütleleşmiş elma figürünün değişen simgesel hikâyelerindeki anlamlarını, sanatsal çalışmalar üzerine metaforik anlatımla konu üzerine önem ve yeniliği arttırması ve gerek sanatsal gerekse akademik alanda gelecekte yapılacak benzer çalışmalar için farklı bir bakış açısı ile literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Âdem ve Havva. (t.y.). The Courtauld. [Fotoğraf]. Erişim 10 Ocak, 2023. <https://courtauld.ac.uk/highlights/adam-and-eve/>
- Âdem ve Havva. (t.y.). The Courtauld. Erişim 10 Ocak, 2023. <https://courtauld.ac.uk/highlights/adam-and-eve/>
- Akkaya Telci, B. (2015). Simgeler evreninde iletişim: Kodlama ve kod açımında teknolojik/kültürel etkenler ve medyatik iletişim kazaları. *E-Journal of Intermedia*, 2(2), 358-371. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/720457>
- Akyıldız Ercan, C. (2017). Söylencelerde ve masallarda elma sembolü. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 21(3), 1043-1060. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/468217>
- Anbarlı, A. S. (2021, 20 Nisan). *Sanatta semboller: Elma*. [Fotoğraf]. Erişim 20 Ocak, 2023. <https://www.sanatlaart.com/sanatta-semboller-elma/>
- Anne-Sophie Gilloen (1971). (t.y.). Edition Strassacker. <https://edition-strassacker.de/en/artists/anne-sophie-gilloen>
- Anne-Sophie Gilloen. (t.y.). Ceramics now. Erişim 2 Ağustos, 2023. <https://www.ceramicsnow.org/annesophiegilloen/>
- Argut, F. (2021). *Ekşi elma bahçesi*. Bengisu Yayınları.
- Aslan, B. (t.y.). *Sembol*. Tübitak Bilim ve Toplum Başkanlığı Popüler Bilim Yayınları. <https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/sembol>
- Aslan, E. E. ve Arda, Z. (2009). Mitolojide elma- seramik ve resim sanatındaki izdüşümleri. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 2 (1), 99-106. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tabad/issue/34770/384624>
- Ataşağın, G. (1996). *İlâhî dinlerde (Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'da) dinî semboller*. (Tez No. 54416) [Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Atasağun, G. (1997). Sembol ve sembolizm. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7(7), 369-387.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/neuifd/issue/19713/210657>
- Ateş, F. (2017). Saim Sakoğlu'nun "Kıbrıs masalları" adlı kitabında yer alan mitolojik unsurlar. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 5(11), 199-220. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/avrasyad/issue/42255/509664>
- Ayaydın, A. (2012). Evrensel dil ve semboller dünyası: görsel sanatlar. *E-Journal Of New World Sciences Academy* 7(3), 258-268.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/186529>
- Bakırcı, Ç. M. ve Evren, S. B. (2022, 9 Temmuz). *Evrin ağacı*.
<https://evrimagaci.org/supernova-nedir-yildizlar-neden-patliyor-ve-bir-sonraki-nesil-yildizlar-yakitini-nereden-buluyor-4244>
- Barnabas İncili*. (t.y.).
https://www.ozkangunal.com/resources/assets/upload/pdf/20170207135713_emek.pdf
- Bingöl, S. (2022). Paul Ricoeur'de sembol hermeneutiği. *Kaygı* 21(2), 698-720.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2387296>
- Callaway, A. (2018). *RBSA blog röportajı-Alfie Hancox*. 25 Ocak, 2023'te erişildi.
<https://www.alexcallaway.com/about>
- Canbolat, A. (2016). *Çağdaş seramik sanatında simgesel anlatımlar* (Tez No. 438184). [Sanatta yeterlik tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Cartwright, M. (2012, 26 Nisan). *Herkül ve Atlas*. [Fotoğraf]. Erişim 25 Ocak, 2023.
<https://www.worldhistory.org/image/438/hercules-and-atlas/>
- Çoban, M. (2007). Eski çağ toplumlarında meyve kültü. *Bilim ve Gelecek*, (39), 81-85.
https://www.academia.edu/9114282/Eski%C3%A7a%C4%9F_Toplumlar%C4%B1nda_Meyve_K%C3%BClt%C3%BC

- Daştan, N. (2014). Cennetten kovulma motifinin semavî dinler ile bazı mitolojilerdeki (Sümer, Türk ve Yunan) görünümü. *Tübar*, (36), 62-81. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16977/177430>
- Demir, N. S. (2020). Panofsky ölçeğinde karşılaştırmalı Âdem ve Havva ikonografisi. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(21), 107-126. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asbider/issue/56888/798792>
- Dıngıl, F. A. (2012). *İslam öncesi Türk kültüründe kutsallık izafe edilen maddi unsurlar* (Tez No. 11310) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/49735.pdf>
- Dilek, İ. (2020). Kült kavramı ve söz kültü. *Bilig*, (95), 47-77. DOI: 10.12995/bilig.9503
- Ebert, G. (2022, 18 Şubat). *Yosuke Amemiya'nın ahşap elma heykelleri etli su birikintilerine dönüşüyor*. [Fotoğraf]. Erişim 2 Şubat, 2023. <https://www.thisiscolossal.com/2022/02/yosuke-amemiya-apple-sculptures/>
- Edward Burne-Jones. (t.y.). *Totally History*. 3 Şubat, 2023. <https://totallyhistory.com/edward-burne-jones/>
- Ellie Claire Art Blog. (2017, 21 Mayıs). *Sanatçı araştırması – Kate MacDowell*. <https://ellieclaireartblog.wordpress.com/2017/05/21/inside-outside-artist-research-kate-macdowell-subject-part-2/>
- Elmalı kilise–Nevşehir. (2013, 09 Ocak). *Kültür Portalı*. [Fotoğraf]. Erişim 20 Ocak, 2023. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/nevsehir/gezilecekyer/elmalı-kilise>
- Erdeğer, B. (2012). *Yasak meyve bağlamında kadının konumunun Kur'an açısından değerlendirilmesi*. (Tez No. 303753). [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Evetbenim, (2010, 13 Şubat). *Prof. Dr. Zehra Çobanlı Beyaz/Siyah Seramik Sergisi* <https://evetbenim.com/prof-dr-zehra-cobanli-beyazsiyah-seramik-sergisi/>

- Evetbenim, (2010, 13 Şubat). *Prof. Dr. Zehra Çobanlı Beyaz/Siyah Seramik Sergisi [Fotoğraf]*. Erişim 30 Ağustos, 2023. <https://evetbenim.com/prof-dr-zehra-cobanli-beyazsiyah-seramik-sergisi/>
- Gazan, O. (2021, 28 Temmuz). *Tatsuya Tanaka'nın minyatür dünyasından sahneler*. Bigumigu. <https://bigumigu.com/haber/tatsuya-tanakanin-minyatur-dunyasindan-sahneler/>
- Gibson, C. (2013). *Semboller nasıl okunur?*. (C. Alpan, Çev.). Yem Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 2009).
- Gilloen, A. S. [@Ansogill]. (2022, 6 Ocak). *Histoire gourmande galerie le souliers rouges à partir du 7 janvier 2022 Clisson* [Fotoğraf]. Instagram. <https://z-p15.www.instagram.com/p/CYY6rmwjmNo>
- Görüşmeyeli nasılsın? / İç gözlem. (2023, 12 Ocak-16 Nisan). The Clay Studio. [Fotoğraf]. Erişim 07 Şubat, 2023. <https://www.theclaystudio.org/exhibitions/figuring-space>
- Güçlü, N. (2003). Örgüt kültürü. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 147-159. https://scholar.google.com.tr/scholar?q=%C3%96RG%C3%9CT+K%C3%9CLT%C3%9CR%C3%9C,+Nezahat+G%C3%9C%C3%87L%C3%9C,+Gazi+%C3%9Cniversitesi+Sosyal+Bilimler+Dergisi&hl=tr&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholart
- Gülşen, M. (2017). *Sanat tarihinde “üç güzeller” algısı ve gösterim şekilleri* [Fotoğraf]. Erişim 20 Ocak, 2023. <https://arsizsanat.com/sanat-tarihinde-uc-guzeller-algisi-ve-gosterim-sekilleri/>
- Gülşen, M. (2017, 17 Nisan). *Sanat tarihinde “üç güzeller” algısı ve gösterim şekilleri*. Arsız Sanat. <https://arsizsanat.com/sanat-tarihinde-uc-guzeller-algisi-ve-gosterim-sekilleri/>
- Gültepe, N. (2007). *Kızılma'nın İzinde*. Milenyum Yayınları.

Gümüş, İ.S. (2022). Mitolojide, sembol biliminde ve marka göstergesinde elma meyvesi. *International Academic Social Resources Journal*, 7(37).
<https://asrjournal.org/files/asrjournal/00be7dee-94dd-4f24-86da-8b69e6c46bd0.pdf>

Hamer, S. (2017, 25 Aralık). *Havva pişmanlığın üstesinden geldi* [Fotoğraf]. Erişim 20 Ocak, 2023. <https://arthur.io/art/anna-lea-merritt/eve-overcome-with-remorse>

Hamer, S. (2017, 25 Aralık). *Havva pişmanlığın üstesinden geldi*. Arthur.
<https://arthur.io/art/anna-lea-merritt/eve-overcome-with-remorse>

Hasan Vecih Bereketoğlu (1895-1971). (t.y.). İstanbul Antik Sanat. [Fotoğraf]. Erişim 2. Ağustos, 2023.
<https://www.istanbulantiksanat.com/urun/4617706/hasan-vecih-bereketoglu-1895-1971-elmalar-imzali-mukavva-uzeri-yagliboya-2>

Hasan Vecih Bereketoğlu (1895-1971). (t.y.). İstanbul Antik Sanat. Erişim 2. Ağustos, 2023. <https://www.istanbulantiksanat.com/urun/4617706/hasan-vecih-bereketoglu-1895-1971-elmalar-imzali-mukavva-uzeri-yagliboya-2>

Hesperides, (t.y.). Sanders of Oxford Antique Prints & Maps. 1 Ağustos, 2023.

<https://www.mgu.edu.tr/tr/faculty/muzik-ve-guzel-sanatlar-egitim/news/universitemiz-ogretim-uyesi-doc-sevinc-koseoglu-ulubatlinin-seramik-calismasi-uluslararasi-sanat-bienalinde-en-iyi-eserler-kategorisine-secildi-716.html>

<https://www.sandersofoxford.com/shop/product/the-hesperides/>

Jeff Faust Art. (t.y.). [Fotoğraf]. Erişim 16 Ocak, 2023.
<https://www.jefffaust.com/page3.html>

Jeff Faust Art. (t.y.). Jeff Faust. <https://www.jefffaust.com/index.html>

- Jeff Faust. (t.y.). The Lily Pad, Erişim 1 Ağustos, 2023. <https://lilypadgallery.com/jefffaust/#:~:text=Self%2Dtaught%2C%20Faust%20opposed%20the,mystery%20out%20of%20everyday%20elements.>
- Jones, S. E. B. (2011, 21 Temmuz). *Hesperides bahçesi* [Fotoğraf]. Erişim 25 Ocak, 2023. <https://fineartamerica.com/featured/garden-of-the-hesperides-sir-edward-burne-jones.html>
- Kaba, G. (2020). *Çağımızda sembol, biçim ve algı ekseninde modern sanat yapıtı* (Tez No. 649348). [Yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kahraman, F. (2020). *Sosyoloji kuramlarında sembol dil ve anlam* (Tez No. 633699) [Yüksek lisans tezi, Çanakkale OnSekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kızıl, H. (2018). Özellikleri açısından sembol. *E-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 10(4), 1306-1327. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sarkiat/issue/40690/445411>
- Kim, M. (2021). *Li Lihong biyografi*. Ocula. <https://ocula.com/artists/li-lihong/>
- Kim, M. (2022, 8 Aralık). *Çizim-heykeltıraş Jeon Yong Hwan* [Fotoğraf]. Erişim 25 Ocak, 2023. <http://sayart.net/news/view/1065539030151265>
- Kim, M. (2022, 8 Aralık). *Çizim-heykeltıraş Jeon Yong Hwan*. Sayart Net. <http://sayart.net/news/view/1065539030151265>
- Kimberly Cook ile röportaj. (2012, 23 Mayıs). Ceramics Now. <https://www.ceramicsnow.org/archive/kimberly-cook-artist-of-the-month-may-2012/>
- Kiriyama, A. (2022, 12 Mayıs). *Yosuke Amemiya ve evrensel elma arayışı*. Apples & People. <https://applesandpeople.org.uk/yosuke-amemiya/>
- Koca, S. K. (2010). Genel hatları ile kültür ve sembol ilişkisi. *Saü Fen Edebiyat Dergisi*, 12(2), 87-94

https://www.academia.edu/33356665/GENEL_HATLARI_%C4%B0LE_K%C3%9CLT%C3%9CR_VE_SEMBOL_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0S%C4%B0_pdf

Koca, S. K. (2012). *Türk kültüründe sembollerin dili*. (Tez No. 313184). [Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Köktürk, M. (2014). *Kültür ve sembol bir Cassirer incelemesi*. Aktif Düşünce Yayıncılık.

Kur'an-ı Kerim. (2019). (Karaman, H., Özek, A., Dönmez, İ. K., Çağrııcı, M., Gümüş, S. ve Turgut, A. Çev.) Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Kutsal kalp bazilikası, Paray-le-Monial. vitray pencere. Adem ve Havva. (t.y.). Gettyimages. [Fotoğraf]. Erişim 1 Şubat, 2023. <https://www.gettyimages.com/detail/photo/sacred-heart-basilica-paray-le-monial-stained-glass-royalty-free-image/538229290>

Lucas Cranach the elder. (t.y.). Meisterdrucke. [Fotoğraf]. Erişim 10 Ocak, 2023. [https://www.meisterdrucke.com.tr/fine-art-baski/Lucas-Cranach-the-Elder/71620/Elma-A%C4%9Fac%C4%B1n%C4%B1n-Alt%C4%B1nda-Bakire-ve-%C3%87ocuk,-1520-26-\(p-tro-om-anel'den-aktar%C4%B1lm%C4%B1%C5%9F-tuval-%C3%BCzerine-ya%C4%9Fl%C4%B1boya\)-99-:-%C4%B0sa-Masih;-bebek;-kucak;-elmalar;-manzara;-arka-fon;-sembolizm;-Havva;-g%C3%BCnah;-simgesel;-bebek;-rur.html](https://www.meisterdrucke.com.tr/fine-art-baski/Lucas-Cranach-the-Elder/71620/Elma-A%C4%9Fac%C4%B1n%C4%B1n-Alt%C4%B1nda-Bakire-ve-%C3%87ocuk,-1520-26-(p-tro-om-anel'den-aktar%C4%B1lm%C4%B1%C5%9F-tuval-%C3%BCzerine-ya%C4%9Fl%C4%B1boya)-99-:-%C4%B0sa-Masih;-bebek;-kucak;-elmalar;-manzara;-arka-fon;-sembolizm;-Havva;-g%C3%BCnah;-simgesel;-bebek;-rur.html)

Lucas Cranach the elder. (t.y.). Meisterdrucke. Erişim 10 Ocak, 2023. <https://www.meisterdrucke.com.tr/sanatci/Lucas-Cranach-the-Elder.html>

Macdowell, K. (t.y.-a). *İsyen meyvesi* [Fotoğraf]. Erişim 03 Şubat, 2023. http://www.katemacdowell.com/mutinyfruit_apple.html

Macdowell, K. (t.y.-b). *Garip meyve* [Fotoğraf]. Erişim 03 Şubat, 2023. <http://www.katemacdowell.com/strangefruit.html>

MGÜ. (2022, 20 Aralık). [Fotoğraf]. Erişim 1 Ağustos, 2023.
<https://www.mgu.edu.tr/tr/faculty/muzik-ve-guzel-sanatlar-egitim/news/universitemiz-ogretim-uyesi-doc-sevinc-koseoglu-ulubatlinin-seramik-calismasi-uluslararasi-sanat-bienalinde-en-iyi-eserler-kategorisine-secildi-716.html>

MGÜ. (2022, 20 Aralık). Erişim 1 Ağustos, 2023.
<https://www.mgu.edu.tr/tr/faculty/muzik-ve-guzel-sanatlar-egitim/news/universitemiz-ogretim-uyesi-doc-sevinc-koseoglu-ulubatlinin-seramik-calismasi-uluslararasi-sanat-bienalinde-en-iyi-eserler-kategorisine-secildi-716.html>

Mini apple China–altın. (t.y.). Art For All [Fotoğraf]. Erişim 12 Şubat, 2023.
<https://artforall.fr/en/shop/mini-apple-china-gold/>

Moralı, G. (2020). *İnsanoğlu [René Magritte]*. [Fotoğraf]. Erişim 16 Ocak, 2023.
<https://www.egitimlik.com/post/insanoglu-rene-magritte>

Moralı, G. (28 Nisan, 2020). *İnsanoğlu [René Magritte]*. *Eğitimlik-Eğitimi Düşünen Blog*. <https://www.egitimlik.com/post/insanoglu-rene-magritte>

Mossaed, M. (2009, 16 Kasım). *Demossa Gallery Susan Clusener'ı Sunar, 3-27 Aralık*. A WOMAN Art& Culture by Mahvash Mossaed. Erişim 03 Şubat, 2023. <http://mahvashmossaed.com/2009/11/16/susan-clusener>

Mossaed, M. (2009, 16 Kasım). *Demossa Gallery Susan Clusener'ı Sunar, 3-27 Aralık*. [Fotoğraf]. Erişim 03 Şubat, 2023.
<http://mahvashmossaed.com/2009/11/16/susan-clusener>

Munch, P. A. (2021). *İskandinav Mitolojisi*. (A. Eliuz, Çev.). Maya Kitap. (Orijinal eserin yayın tarihi 2019).

Notre Dame Katedrali. (2019, 05 Ocak). Sanatın Yolculuğu. Erişim 03 Ocak, 2023.
<https://www.sanatinyolculugu.com/notre-dame-katedrali/>

- Ölmez, F. N. (2012). Meyve ve Türk sanatları bağlamında elma. *Art-e Sanat Dergisi*, 5(10), 77-102. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduarte/issue/20730/221542>
- Öztürk, Ö. (2018, 11 Mart). *Avalon (kral arthur efsanesi)*. Özhan Öztürk Makaleleri. <https://ozhanozturk.com/2018/03/11/avalon>
- Park, K. (t.y.). *Her seferinde bir ısırık* [Fotoğraf]. Erişim 07 Şubat, 2023. <https://www.kyungminpark.com/porcelain-figures?pgid=k34qvmyb-9402c3c5-ed8b-4612-901d-4656cc710b35>
- Rondolini, L. (2011). *Tiffany* [Fotoğraf]. Erişim 10 Ocak, 2023. <https://lucianarondolini.com/proyectos/tiffany/>
- Rondolini, L. (2011). *Tiffany*. Luciana Rondolini. <https://lucianarondolini.com/proyectos/tiffany/>
- Saç Kavrayan, Ç. (2019). Çağdaş sanat ve kimlik: Grayson Perry eserleri üzerinden bir inceleme. *İnsan ve İnsan*, 6 (19), 63-77. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/638941>
- Seramik heykel*. (t.y.). Kimberly Cook Ceramics [Fotoğraf]. Erişim 12 Şubat, 2023. <https://www.kimberlycookceramics.com/ceramic-sculpture.html>
- Sforza, L. L. C. (2021). *Kültürün evrimi*. (T. Esmer, Çev.). Tellekt. (Orijinal eserin yayın tarihi 2019).
- Sıra: Kyungmin Parkı*. (2022, 26 Aralık). American Craft Council. Erişim 07 Şubat, 2023, <https://www.craftcouncil.org/post/queue-kyungmin-park>
- Strzelecki, K. (2023). Hakkında. *Krzysztof Strzelecki*. <https://krzysztofstrzelecki.com/about/>
- Şeyma Taşiran, Ş. (2019). *Görsel sanatlar dersinde mitolojik hikâyeler ve bu hikâyelerdeki sembollerin öğrenci çalışmalarına etkisi*, (Tez No. 589499). [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Şimşek, T. (2018). Türk masal anlatma geleneğinde elma ödülü. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2352-2368.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/teke/issue/42447/511161>

Temel Eğinli, A. ve Nazlı, A. K. (2018). Kültürün koruyucu gücü: kültürel semboller. *EGEMİA*, (2), 56-74.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/egemiadergisi/issue/36758/408169>

Teresa M Fasolino. (t.y.). İlloz. [Fotoğraf]. Erişim 12 Ocak, 2023.
<https://www.illoz.com/fasolino/portfolios/Historical/Classical/13372>

Teresa M Fasolino. (t.y.). İlloz. <https://www.illoz.com/fasolino/about/>

Tevrat. (t.y.). file:///C:/Users/Huawei/Desktop/dini%20kitaplar/-Tevrat-Turkce-1609s.pdf

The doorway gallery. (t.y.-a). Vanitas Ecologica, Alex Callaway. [Fotoğraf]. Erişim 25 Ocak, 2023. <https://www.thedoorwaygallery.com/artists/alex-callaway/vanitas-ecologica/28089/>

The doorway gallery. (t.y.-b). Tuğla Üzerinde Elma 6, Alex Callaway. [Fotoğraf]. Erişim 25 Ocak, 2023. <https://www.thedoorwaygallery.com/artists/alex-callaway/apple-on-a-brick-6-/29538/>

Thomas, E. (2021, 13 Aralık). *It's nice that* [Fotoğraf]. Erişim 07 Şubat, 2023.
<https://www.itsnicethat.com/articles/krzysztof-strzelecki-art-131221>

Turgut, M. (2016). İbrahim Hakkı Konyalı'nın çalışmalarında geçen mitolojik efsaneler. *Selçuk Ün. Sos. Bil. Ens. Der.*, (36), 59-69.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1724860>

Türk Dil Kurumu. (t.y.). Kültür. *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim 5 Şubat, 2023.
<https://sozluk.gov.tr/>

Türk Dil Kurumu. (t.y.). Simge. *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim 5 Şubat, 2023.
<https://sozluk.gov.tr/>

- Üstünova, K. (2011). Erzurum düğünlerinde ‘elma atma’ geleneği. *Milli Folklor*, (90), 146-155.
<https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=90&Sayfa=143>
- Wilkinson, K. (2021). *Semboller ve İşaretler*. (S. Toksoy, Çev.). Alfa Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 2010).
- Wjarek. (2014, 30 Ekim). *Depositphotos* [Fotoğraf]. Erişim 20 Ocak, 2023.
<https://tr.depositphotos.com/56792531/stock-photo-paris-west-facade-of-notre.html>
- Woo, A. (26 Şubat, 2015). *Minyatür insanların günlük hayatı* [Fotoğraf]. Erişim 16 Ocak, 2023. <https://contented.cc/2015/02/everyday-life-miniature-people/>
- Yıldız Altın, K. (2019). Kült ve kültür arasında: Yeni bir kült tanımlamasına doğru. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 12(28), 1052-1068. DOI: 10.12981/mahder.630667
- Yusuf Kılıç, Y. ve Eser, E. (2017). Eskiçağ toplumlarının mitolojisinde ölümsüzlük arayışı (ölümsüzlük sembolü olarak bazı bitki, su ve hayvanlar). *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, IV(XIII), 122-156.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/451261>